МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Вплив цифровізації на розвиток фінансового ринку»

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМФ-22-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
освітня програма «Фінансові технології»

(підпис) Самілика Вадима Тарасовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник (підпис) Корнєєв Володимир Вікторович, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної програми (підпис) Корнєєв Володимир Вікторович, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту рішенням кафедри публічних фінансів
протокол від «15» 01 2024 № 9

Завідувач кафедри (підпис) Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 15 17.01.2024р. Бережковська В.С.
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 15.01.2024
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 5 06.02.2024
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Приходька Л.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:
(підпис) Береславська О.Ф.
(ініціали, прізвище)
(підпис) Корнєєв В.В.
(ініціали, прізвище)
(підпис) Дідюк Л.В.
(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
І. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	**від 0 до 30**		1. Зміст відповідає вимогам 0-10. 10	
2. Дотримання вимог щодо оформлення	**від 0 до 10**		2. Розрахункова частина відповідає вимогам 0-5 5	
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	**від 0 до 5**		3. Значна теоретична частина практичного матеріалу 0-25 тому 25	
4. Рецензент	**від 0 до 5**	5	Відповідає вимогам 0-10 5	
РАЗОМ БАЛІВ*	**від 0 до 50**	47	Рецензія вимогам 0-50 47	

Загальна кількість балів від 0-100 92

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 42 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
92	A	5	06.02.2024	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет **Фінансів та цифрових технологій**
Кафедра **Фінансових ринків та технологій**
Спеціальність **072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»**
Освітньо-професійна програма **«Фінансові технології»**

Затверджую
завідувач кафедри фінансових ринків та технологій
_____ Юлія КОВАЛЕНКО
«15» листопада 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт) здобувачу вищої освіти

Самілику Вадиму Тарасовичу

1.Тема випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

«Вплив цифровізації на розвиток фінансового ринку»

Затверджена наказом ректора від «15» листопада 2022 р. №1208

2. Строк здачі закінченої роботи 04.12.2023

3.Мета роботи

Визначення впливу цифрових технологій на функціонування та розвиток фінансового ринку України.

Об'єкт дослідження трансформація фінансового ринку під впливом діджиталізації.

Предмет дослідження передумови й організаційно-економічні моделі розвитку фінансового ринку під впливом цифровізації. Орієнтовна база дослідження фінансовий ринок.

4. Вихідні дані до роботи _ законодавчо-нормативні акти, офіційні джерела статистики, наукова періодика, монографічні джерела, Інтеренет - ресурси тощо

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, схеми, рисунки.

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань кожним розділом)

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади ви
Цифрової економіки на фінансовий ринок

1.1.Сутність та особливості функціонування цифрової економіки

1.2. Сучасні тенденції розвитку фінансового ринку.

1.3. Інституційно-правове оформлення розвитку цифрової економіки в У

Розділ 2. Сучасний стан та функціонування фінансового ринку

2.1. Сучасний стан основних сегментів фінансового ринку.

2.2. Аналіз тенденцій розвитку фінансової діджиталізації.

2.3. сутність регулювання фінансового ринку.

Розділ 3. Основні проблеми та перспективи розвитку фінансового ри умовах цифровізації

7. Календарний план виконання роботи

№ п\п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	29.09.2023 р.	29.09.2023
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку	31.10.2023 р.	31.10.2023
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	11.12.- 22.12.2023	22.12.202
4	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	01.11- 04.12.2023	03.12.202
5	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	27.12.2023	27.12.202
6	Рецензування кваліфікаційної роботи	15.01.2023 р.	15.01.2023
7	Захист кваліфікаційної роботи	01.02 - 09.02.2024	01.02 - 09.02

8.Дата видачі завдання «10» 01. 2023 р.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)

Корнєєв В.В.

(підпис) (прізвище, ін

10. Гарант освітньо-професійної програми

Корнєєв І

(підпис) (прізвище, ін

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

Самілик

(підпис) (прізвище, ін

АНОТАЦІЯ

Самілик В.Т. Вплив цифровізації на розвиток фінансового ринку. Кваліфікаційна робота.

Робота присвячена дослідженню впливу цифровізації на розвиток фінансового ринку.

Уточнено, що цифрова економіка – це діяльність зі створення, поширення й використання цифрових технологій і пов'язаних з ними продуктів й послуг. Вона є основою для інновацій та технологічного прогресу, сприяє розвитку новаторських рішень, винаходів та революційних технологій, які можуть трансформувати різні сфери життя.

Встановлено, що основними цифровими технологіями на фінансовому ринку України є: роботизація та кіберсистеми, BigData, Інтернет речей, штучний інтелект, безпаперові технології, адитивні технології (3D-друк), хмарні обчислення, біометричні, безпілотні, квантові й мобільні технології, технології ідентифікації та блокчейн.

Виокремлено основні ризики й загрози цифровізації: можливість концентрації влади на ринку й посилення монополій; захоплення нових ринків транснаціональними корпораціями; дестабілізація грошово-кредитної системи; зростання залежності від компаній сфери інформаційно-комунікаційних технологій.

На основі аналізу напрямів розвитку фінансового сектору, виокремлено головні їхні стратегічні цілі й індикатори виконання.

Обґрунтовано, що цифровізація фінансового ринку відкриває нові можливості для його розвитку, але також створює виклики, які вимагають важного управління та адаптації. Регулятори, підприємства та споживачі повинні активно взаємодіяти, щоб забезпечити стійкий розвиток фінансового ринку.

Ключові слова: цифровізація, фінансовий ринок, цифрова економіка, диджиталізація, цифрові фінанси

ABSTRACT

Samilyk V.T. The impact of digitization on the development of the financial market. Qualification work.

The work is devoted to the study of the impact of digitalization on the development of the financial market.

It is clarified that the digital economy is the activity of creating, distributing and using digital technologies and related products and services. It is the basis for innovation and technological progress, promotes the development of innovative solutions, inventions and revolutionary technologies that can transform various spheres of life.

It has been established that the main digital technologies in the financial market of Ukraine are: robotics and cyber systems, BigData, the Internet of Things, artificial intelligence, paperless technologies, additive technologies (3D printing), cloud computing, biometric, unmanned, quantum and mobile technologies, identification technologies and blockchain

The main risks and threats of digitization are highlighted: the possibility of concentration of power in the market and strengthening of monopolies; capture of new markets by transnational corporations; destabilization of the monetary system; growing dependence on companies in the field of information and communication technologies.

Based on the analysis of the development directions of the financial sector, their main strategic goals and performance indicators are highlighted.

It is well-founded that digitalization of the financial market opens up new opportunities for its development, but also creates challenges that require careful management and adaptation. Regulators, businesses and consumers must actively interact to ensure the sustainable development of the financial market.

Keywords: digitalization, financial market, digital economy, digitalization, digital finance

ВСТУП
РОЗДІЛ 1. 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА ФІНАНСОВИЙ РИНОК
1. Сутність та особливості функціонування цифрової економіки
2. Сучасні тенденції розвитку фінансового ринку
3. Інституційно-правове оформлення розвитку цифрової економіки в Україні
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ
1. Сучасний стан основних сегментів фінансового ринку
2. Аналіз тенденцій розвитку фінансової діджиталізації
3. Сутність регулювання фінансового ринку
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
1. Перспективи розвитку фінансового ринку України
2. Основні загрози та ризики цифровізації
ВИСНОВКИ
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. Цифровізація в сучасному світі – актуальний процес, який стосується усіх сфер діяльності людини. Цей процес означає запровадження високих технологій у вже існуючі об'єкти, а також створення абсолютно нових продуктів в цифровій формі. Віртуалізація цифрових технологій сприяла появі нових інструментів на фінансовому ринку для надання послуг, зростання популярності криптовалют, необанкінгу, мобільних програм та інноваційних ІТ-технологій. Цифровізація, яка означає широкомасштабне використання цифрових технологій у всіх аспектах суспільства, має значущий вплив на фінансовий сектор. Сучасні споживачі змінюють своє ставлення до фінансових послуг, прагнуть легкості, дистанційності й безпеки в процесах управління фінансами, в результаті чого народжується майбутнє фінансового сектору, яке нерозривно пов’язане з цифровими технологіями.

Питанням впливу цифровізації на розвиток фінансового ринку, як інструменту розвитку інформатизації в умовах глобалізації національної економіки присвячено багато праць закордонних та вітчизняних науковців та дослідників, серед яких: С. Веретюк, І. Іртищева, І. Крамаренко М. Савченко, С. Коляденко, І. В. Хаджинова, Ю. Максимова, Є. Сотченко, Г. Машлій, Л. О. Лігоненко, М. В. Дубина, Я. Тертичний, О. Яценко, Л. Матвейчук, ,Н. Негропонте, Т. Мезенбурга, Т. Окса, Л. Марджеріо, В. Скуотто, Н. Азьмук, Н. Шпак, Т. Лазоренко, В. Бутенко, І. Шолом, Б. Тетерятник, В. Делейчук, О. Пищуліна, Т. Юрочко, А. Мак-Афі, А. Семеног, Н. Лейн, Д. Креісс, П. Вайл, С. Ворнер, Ю. О. Нікітін, Г. Карчева, В. Опенько О. А. Бурбело, Г. О. Ткачук, Г. Г. Чмерук, В. Р. Краліч, Ю. Нікітін, М. Міщенко, Г. Жосан, Г. Соколова, Л. Лігоненко, А. Хріпко, О. Грибіненко, А. Гуренко, О. Гашутіна та інші.

Мета роботи – визначення впливу цифрових технологій на функціонування та розвиток фінансового ринку України.

Для досягнення поставленої мети виконані наступні завдання:

– розглянути сутність та особливості функціонування цифрової економіки;

– визначити сучасні тенденції розвитку фінансового ринку;

– проаналізувати інституційно-правове оформлення розвитку цифрової економіки в Україні;

– визначити сучасний стан основних сегментів фінансового ринку;

– провести аналіз тенденцій розвитку фінансової діджиталізації;

– розглянути сутність регулювання фінансового ринку;

– визначити перспективи розвитку фінансового ринку України;

– розглянути основні загрози та ризики цифровізації.

Об'єкт дослідження – трансформація стану фінансового ринку під впливом діджиталізації.

Предмет дослідження – передумови й організаційно-економічні моделі розвитку фінансового ринку під впливом цифровізації.

Методи дослідження. У процесі виконання роботи використовувалися загальнонаукові методи, зокрема: теоретичного узагальнення – для визначення теоретичних основ сутності цифровізації; системного підходу – для узагальнення факторів впливу, переваг та викликів, що очікуватимуться від цифрової трансформації; методи позитивного і нормативного аналізу – для розробки рекомендацій з вдосконалення стану фінансового ринку в на засадах діджиталізації.

Інформаційна база дослідження: нормативно-правові й законодавчі акти з питань цифрових трансформацій різних країн, статистичні та аналітичні матеріали ЮНКТАД, Світового банку, дані Міністерства цифрової трансформації України, законодавча база України, монографії з теми дослідження, підручники, наукові статті вітчизняних та іноземних вчених.

Структура та обсяг: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел із 71 найменування. Загальний обсяг роботи становить сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВПЛИВУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА ФІНАНСОВИЙ РИНОК

1. Сутність та особливості функціонування цифрової економіки

Цифрова економіка представляє собою економічну систему, в якій ключовою особливістю є використання цифрових технологій та інтернету для здійснення економічної діяльності. Наразі відсутнє єдине визначення дефініції «цифрова економіка». В таблиці 1.1 представлено визначення цього поняття згідно різних джерел:

Таблиця 1.1

Визначення дефініції «цифрова економіка» згідно різних джерел

Джерело	Визначення
1	2
Н. Лейн[27]	Конвергенція комунікаційних та обчислювальних технологій в Інтернеті і потоку інформації, що стимулює всю електронну комерцію та значні організаційні зміни
Л. Марджеріо[11]	Доступність Інтернету, цифрова доставка товарів і послуг, електронна комерція серед підприємств, роздрібна торгівля товарами
С. Веретюк[7]	Трансформація різноманітних сфер економіки через перенесення всіх інформаційних ресурсів і знань на комп'ютерну платформу
В. Делейчук[14]	Економічна діяльність, що виникає через мільярд повсякденних онлайн-зв'язків між пристроями, людьми, підприємствами, процесами та даними
Г. Карчева, В. Опенько[23]	Інноваційна динамічна економіка, що передбачає активне запровадження інформаційно-комунікаційних технологій та інновацій на всіх етапах соціально-економічної діяльності, сприяє зростанню конкурентноздатності та ефективності окремих підприємств, розвитку національних економік та якості життя населення
Г. Карчева[23]	Інноваційна динамічна економіка, заснована на активному впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства та всі види економічної діяльності, що

Продовження табл. 1.1

1	2
	дозволяє підвищувати ефективність й конкурентоспроможність окремих підприємств, економіки і рівень життя населення країни
С. Коляденко[25]	Економіка, що заснована на виробництві електронних товарів і сервісів високотехнологічними бізнес-структурами, її розподіл за допомогою електронної комерції
Британське комп'ютерне співтовариство[66]	Економіка, заснована на цифрових технологіях, проте під цим визначенням більшою мірою розуміється здійснення ділових операцій на ринках, що базуються в Інтернеті
Словарь Oxford[66]	Економіка, що функціонує за рахунок переважного використання цифрових технологій, зокрема безготівкових операцій в Інтернет
Інститут глобального розвитку (Манчестер)[66]	Частина загального обсягу виробництва, цілком або більшою мірою виробленого на базі цифрових технологій підприємствами, бізнес-модель яких ґрунтується на цифрових продуктах або послугах

Розроблено автором на основі [7,11,14,23,25,66]

Таким чином, можна вивести узагальнююче визначення цифрової економіки. Цифрова економіка – діяльність зі створення, поширення й використання цифрових технологій і пов'язаних з ними продуктів й послуг. Цифрова економіка не може існувати без реального та сировинного сектору, виробництва, що перетворює сировину на продукцію, транспорту, сільського господарства, тощо – тобто все це взаємопов'язано[67]. Необхідно відзначити, що у переважній більшості визначень безпосередньо існує компонентний підхід при розгляді економічної сутності цифрової економіки.

Для успішного функціонування цифрової економіки необхідні наступні ключові компоненти, які представлені на рис. 1.1:

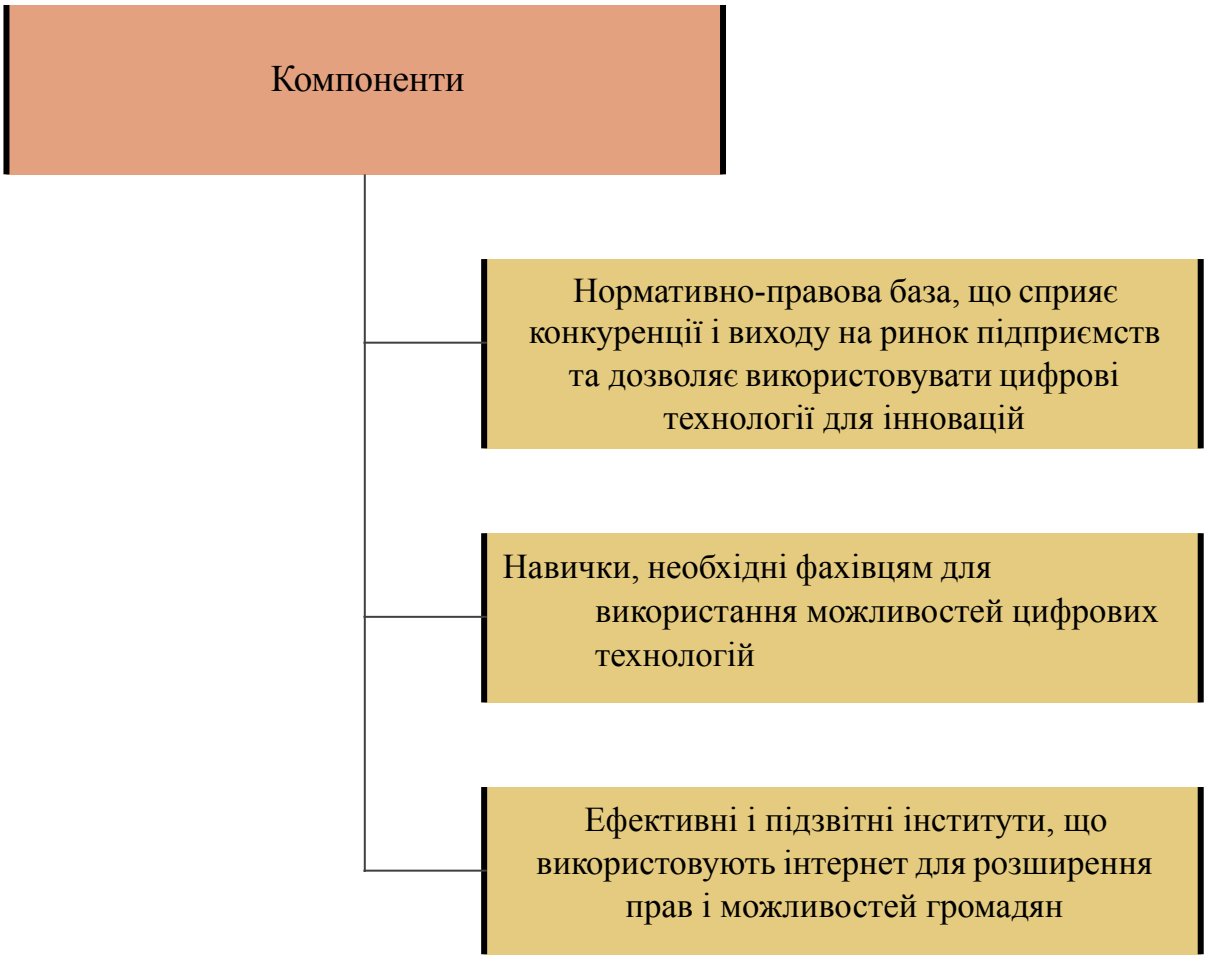

Рис. 1.1 Компоненти для успішного функціонування цифрової економіки

Цифрова економіка відзначається рядом особливостей, що відрізняють її від традиційних економічних моделей. Вона є основою для інновацій та технологічного прогресу, сприяє розвитку новаторських рішень, винаходів та революційних технологій, які можуть трансформувати різні сфери життя. Розширення цифрового сектору економіки призводить до створення нових робочих місць у сферах інформаційних технологій, програмування, аналітики даних та інших пов'язаних галузях[34].

Можна виділити 9 основних цифрових технологій (табл. 1.2). Цифрові технології – це технології пошуку, збору, зберігання, обробки, передачі й представлення даних в електронному вигляді[33].

Таблиця 1.2

Основні цифрові технології

Технологія	Характеристика
1	2
Штучний інтелект	система програмних або апаратних засобів, яка з певним ступенем автономності може сприймати інформацію, навчатися й приймати рішення, аналізуючи великі масиви даних, в тому рахунку імітуючи поведінку людини
Великі дані	технології збору, обробки й зберігання структурованих чи неструктурованих масивів інформації, які характеризуються великим обсягом й швидкістю змін (в тому рахунку в режимі реального часу), що вимагає спеціальних інструментів й методів їх обробки
Квантові технології	засновані на нових принципах (квантових ефектах)технології створення обчислювальних систем, що дають змогу радикально змінити способи передачі, обробляти великі масиви даних.
Технології розподіленого реєстру (блокчейн)	алгоритми й протоколи децентралізованого зберігання та обробки трансакцій, що структуровані у вигляді послідовності пов’язаних блоків без можливості їхньої подальшої зміни
Технології віртуальної та доповненої реальності	технології візуалізації, що засновані на додаванні інформації або візуального ефекту до фізичного світу за допомогою накладання графічного й/або звукового контенту для поліпшення досвіду користувачів та інтерактивних можливостей
Нові виробничі технології	технології цифровізації виробничих процесів, що забезпечують зростання ефективності використання ресурсів, проектування й виготовлення індивідуалізованих предметів, собівартість яких можна порівнювати з собівартістю товарів масового виробництва.

Компоненти робототехніки (промислові роботи)	виробничі системи, які володіють 3 або більше ступенями рухливості (свободи), що будуються на основі сенсорів й штучного інтелекту, можуть сприймати навколишнє середовище, контролювати свої дії й пристосовуватися до змін
Промисловий Інтернет	мережі передачі даних, що об'єднують пристрої в виробничому секторі, обладнані датчиками й здатні до взаємодії між собою і зовнішнім середовищем без втручання людини

Продовження табл. 1.2

1	2
Технології бездротового зв’язку	технології передачі даних за допомогою стандартизованого радіоінтерфейсу без застосування дротового підключення до мережі

Розроблено автором на основі [30,31,33,54]

В умовах цифрової економіки інформаційні технології та людський капітал мають вирішальну роль в забезпечені сталого розвитку економіки. Особливого значення набуває підготовка кваліфікованих фахівців з врахуванням потреб ринку і тенденцій розвитку цифрових технологій, ефективне впровадження яких супроводжується прискореним економічним зростанням, зростанням кількості робочих місць та підвищенням якості послуг[21].

Національна місія розвитку цифрової економіки в Україні включає в себе декілька ключових аспектів, орієнтованих на забезпечення сталого економічного зростання нашої держави, підвищення конкурентоспроможності підприємств та економіки, поліпшення якості життя громадян[10]. Місія розвитку цифрової економіки в Україні представлена на рисунку 1.2.

Для успішного впровадження місії розвитку цифрової економіки в Україні, необхідно враховувати виклики, пов'язані з кібербезпекою, приватністю даних та соціально-економічними аспектами цифрової трансформації[2].

Основними сегментами цифрової економіки є:

– сектор інформаційно-комунікаційних технологій та інфраструктура електронного бізнесу (мережі, софтвер, комп’ютери і тощо);

– цифрове виробництво й електронний бізнес, у тому рахунку промисловість, тобто процес організації бізнесу з застосуванням комп’ютерної мережі;

– електронна торгівля (роздрібний Інтернет-продаж товарів)[51].

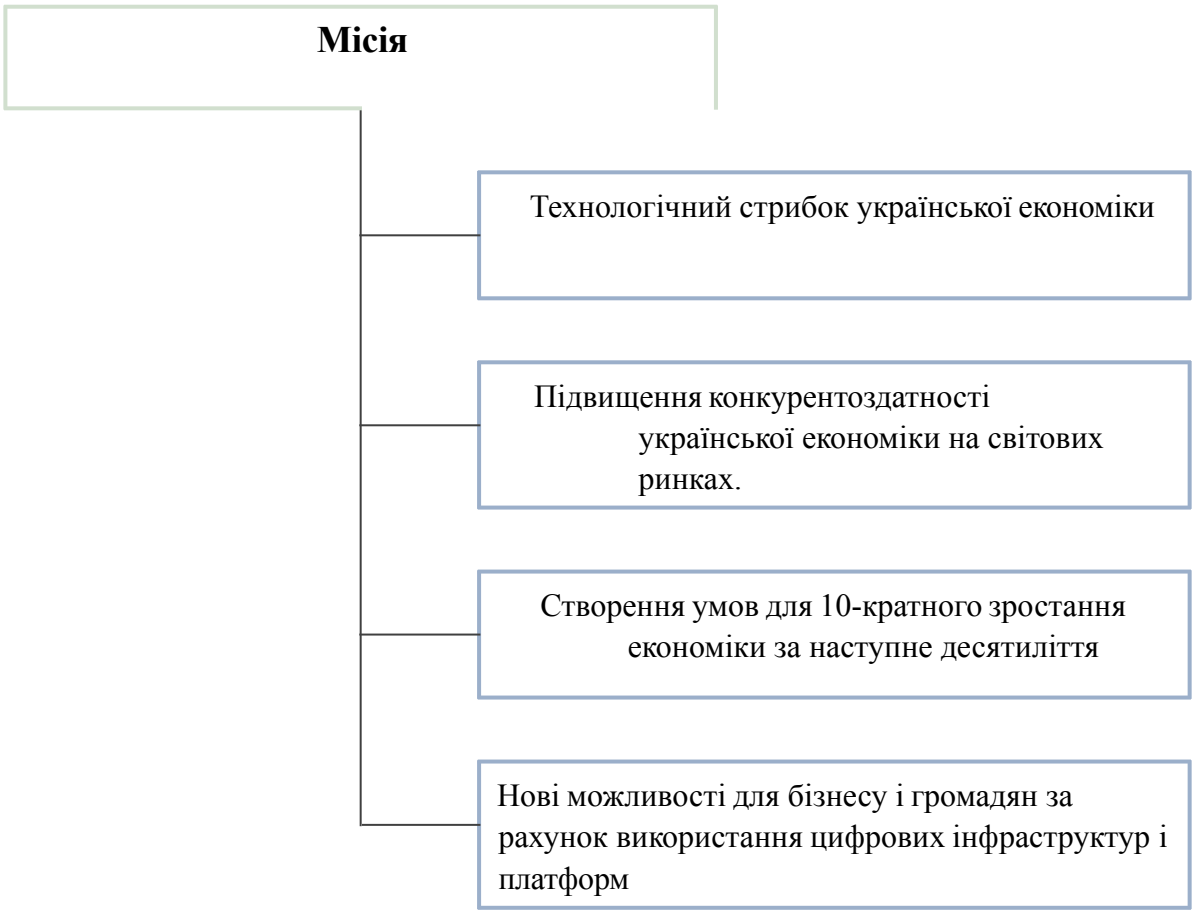

Рис. 1.2 Місія розвитку цифрової економіки в Україні

Структура сектору інформаційно-комунікаційних технологій представлена в Додатку А.

Основні особливості цифрової економіки представлені в таблиці 1.3:

Таблиця 1.3

Особливості цифрової економіки

Особливість	Характеристика
1	2
Інформаційна основа	Цифрова економіка ґрунтується на обробці та обміні інформацією. Дані стають ключовим ресурсом, а їх збір, аналіз та використання дозволяють ефективніше приймати рішення та створювати нові продукти і послуги
Цифрові технології	Застосування сучасних технологій, таких як штучний інтелект, інтернет речей, блокчейн, обчислення в хмарі та інші, є необхідним для розвитку цифрової економік

Мережевий ефект	Цифрова економіка базується на створенні мереж і взаємозв'язків між різними суб'єктами - взаємодія між підприємствами, споживачами, державними установами та іншими учасниками.

Продовження табл. 1.3

1	2
Інновації	Цифрова економіка сприяє появі нових технологій, продуктів і послуг через стимулювання наукових досліджень та розвиток технологій.
Глобалізація	Цифрова економіка має глобальний характер, оскільки мережі дозволяють легко обмінюватися інформацією та вести бізнес на міжнародному рівні.
Зміна бізнес-моделей	За допомогою цифрових технологій змінюються традиційні бізнес- моделі. Виникають нові способи маркетингу, розподілу, обслуговування клієнтів тощо.
Автоматизація та роботизація	Значна увага приділяється автоматизації виробничих процесів і використанню роботів для підвищення ефективності та зменшення витрат.
Збільшення швидкості змін	У цифровій економіці технологічні та ринкові зміни відбуваються швидко, і підприємства повинні бути готові адаптуватися до нових умов.

Розроблено автором на основі [7,10,13,16]

Необхідно враховувати, що в разі неправильного використання або недостатнього контролю, цифрові технології можуть створювати виклики, такі як проблеми з безпекою даних, нерівність доступу до технологій та вплив на зайнятість в деяких галузях[18].

Отже, розвиток цифрової економіки має величезний вплив на бізнес, суспільство, фінансовий ринок та економіку загалом, створюючи нові можливості для учасників цього процесу. Вона стимулює економічне зростання через розвиток інноваційних технологій та нових галузей, таких як інформаційні технології, штучний інтелект, блокчейн тощо. Висока продуктивність і ефективність використання ресурсів у цифровій економіці сприяє підвищенню конкурентоспроможності держави на світовому ринку.

2. Сучасні тенденції розвитку фінансового ринку

Сучасний розвиток фінансового ринку характеризується стрімким розитком цифровізації послуг та технологізації операційних процесів фінансових посередників[63].

Фінансовий ринок сьогодні неможливо уявити без використання цифрових технологій, зокрема онлайн-переказів, мобільних додатків, онлайн-управління власним рахунком електронних засобів проведення платежів, тощо.

Провідною ознакою розвитку сучасного фінансового ринку є широке впровадження «FinTech»-інновацій та поява нових гравців – «FinTech»-компаній, які не є фінансовими посередниками, але можуть безпосередньо застосовувати певні технологічні розробки й спеціалізоване програмне забезпечення для надання визначеного виду фінансових послуг, замінюючи традиційних фінансових посередників[53]. Підходи щодо розкриття сутності поняття фінансові технології представлено на рис. 1.3:

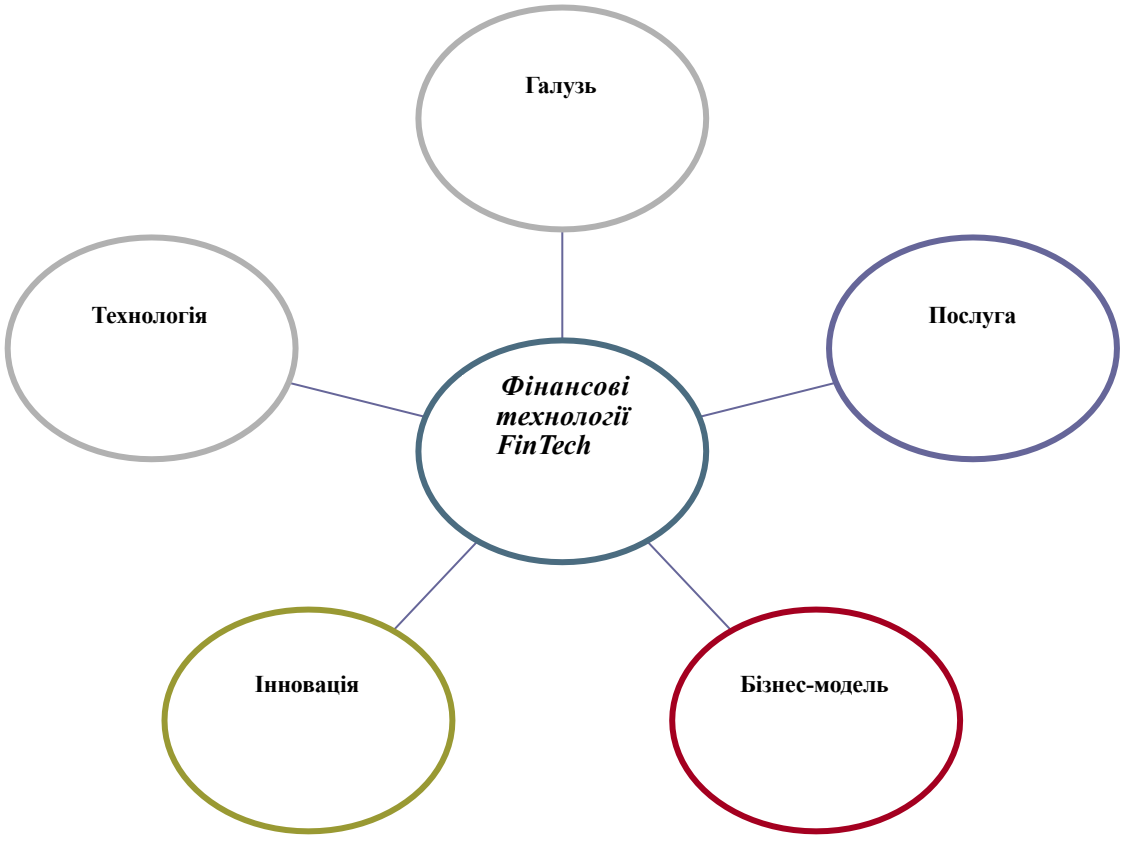

Рис. 1.3 Підходи щодо розкриття сутності поняття фінансові технології

Наразі виділено 2 основні етапи впливу цифрових технологій на розвиток фінансового ринку[8]. Вони представлені в таблиці 1.4:

Таблиця 1.4

Етапи впливу цифрових технологій на розвиток фінансового ринку

Етап	Період	Характеристика
1	2	2
1 етап	Період після світової фінансової кризи в 2008 році	Причинами виникнення і розвитку нових цифрових технологій на фінансовому ринку з залученям FinTech-компаній стало поширення мережі Інтернет, популярність смартфонів і мобільних додатків, соціальних мереж. Компанії Facebook, Apple Amazon, Microsoft та Google розробили інноваційні продукти й послуги, що формують нові стандарти швидкості, якості та зручності для споживачів. Зросла трудова міграція та обсяги грошових переказів, малий бізнес почав шукати альтернативні шляхи для фінансування своєї діяльності.
2 етап	Період сьогодення	Характеризується світовою нестабільністю: пандемія COVID-19 війна з РФ, які демонстрували стрімкий злет обсягів електронної комерції й попиту на онлайн-продукти на фінансовому ринку.

Розроблено автором на основі [8]

Основними цифровими технологіями на фінансовому ринку України є: роботизація та кіберсистеми, BigData, Інтернет речей, безпаперові технології, штучний інтелект, хмарні обчислення, адитивні технології (3D-друк), біометричні, безпілотні, квантові й мобільні технології, технології ідентифікації та блокчейн[2]. Їх узагальнення й детальна характеристика представлена в табл.1.5:

Таблиця 1.5

Цифрові технології на фінансовому ринку України

Назва	Характеристика
1	2
Необанкінг	Глобальний тренд, популярність якого пояснюється зручністю і швидкістю реагування на запит клієнта. Необанки продовжують

Продовження табл. 1.5

1	2
	витісняти традиційний банкінг – фізичні особи відвідують установи банків набагато рідше, аніж 2 роки тому. Активно розширюватимуть свою частку на фінансовому ринку Digital-банки
Штучний інтелект та машинне навчання	Додатковий інструмент для модернізації послуг, підвищення якості сервісу й впровадження нових продуктів. Запровадження чат-ботів, віртуальних і голосових помічників для здійснення фінансових операцій, оцінювання їх кредитоспроможності та визначення ризиків
Криптовалюта	Масштаби зростання криптоіндустрії в Україні та в цілому у світі випереджають всі традиційні галузі. Державою поступово створюється правове поле для легалізації криптобізнесу в Україні, що стимулює його розвиток, зокрема прихід міжнародних гравців, зростання інвестицій в цей сектор, розвиток локальних проектів й зростання кількості криптостартапів
Open banking	З набуттям чинності Закону України «Про платіжні послуги» в 2022 році, відкритий банкінг має запрацювати з 2025 року. Це розширює можливості фінансових технологій, банків та клієнтів. Банки матимуть додатковий канал продажу своїх продуктів, що зменшить їхні витрати на утримання великих фронт-систем
Фінансові екосистеми	Задовольняють потреби споживачів та надавачів фінансових послуг, учасників ринку та держави, що характеризується конкурентністю та цілісністю, прибутковістю та інвестиційною привабливістю, юридичною й технологічною захищеністю, забезпеченням рівності права всіх учасників, потужністю та інноваційністю, безпечністю та інтегрованістю в глобальну екосистем

Розроблено автором на основі [2,16,17,22,25]

Отже, сьогодні фінансовий ринок переживає цифрову трансформацію в середовищі швидко змінюючихся технологій, відбувається зростання «FinTech»-компаній та стартапів. «FinTech»-компанії пропонують новаторські рішення для платежів, кредитування, управління активами та інших фінансових послуг, конкуруючи з традиційними банками.

Зростання кількості та обсягів фінансових операцій відображається в посиленні регулювання та вимог до кібербезпеки. Уряди та міжнародні організації вдосконалюють стандарти та правила для забезпечення стабільності та безпеки фінансового сектору. Тенденція до розширення фінансового доступу для широких верств населення та підприємств досягається за допомогою мобільних технологій та інших інноваційних підходів[33].

Зростає використання штучного інтелекту у фінансових послугах, охоплюючи всі аспекти, від аналізу даних до автоматизації процесів прийняття рішень.

Можна зробити висновок, що в цілому, фінансовий ринок стає все більше гнучким, інноваційним та направленим на врахування сучасних технологічних та соціальних тенденцій. Зміни у фінансовому секторі відбивають потреби сучасного суспільства в ефективних, доступних та виважених фінансових рішеннях.

3. Інституційно-правове оформлення розвитку цифрової економіки в Україні

Інституційно-правове оформлення цифрової економіки в Україні є частиною стратегічних зусиль держави для стимулювання інновацій, забезпечення кібербезпеки та сприяння ефективному використанню цифрових технологій у різних галузях життя.

Сьогодні в Україні нормативно-правова база щодо регулювання процесу розбудови цифрової економіки розроблена недостатньо, зокрема законодавче відображення питань, стосовно цифрової економіки, є надзвичайно поверхневим.

Не визначений характер взаємодії учасників даного процесу, чим стримується формування законодавства іншого напряму, в тому рахунку документів стратегічного планування[51].

Зараз в Україні забезпечується поступове приведення чинного законодавства у відповідність до європейського законодавства та розробка нових законів за основними напрямами.

У 2019 році Верховною Радою було затверджено новий перелік, кількісний склад та предмети відання комітетів Верховної Ради IX скликання. В результаті був створений Комітет з питань цифрової трансформації, до сфери ведення якого було віднесено питання формування законодавчих засад цифровізації й створення цифрового суспільства в Україні, роботи над законодавчими засадами адміністрування, функціонування й використання мережі Інтернет в Україні та роботи над Національною й державною програмами інформатизації, а також програмами Європейського Союзу «Єдиний цифровий ринок» й іншими програми цифрового співробітництва, питання електронного урядування й публічних електронних послуг, смарт-інфраструктури (міста, громади), кібербезпеки та кіберзахисту тощо[41].

Кабінетом Міністрів було утворено Міністерство цифрової трансформації України для оптимізації системи центральних органів виконавчої влади шляхом реорганізації Державного агентства з питань електронного урядування. Згідно з Положенням «Про Міністерство цифрової трансформації України», Міністерство є центральним засвідчувальним органом у галузі електронних довірчих послуг, що забезпечує розробку й реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрових іновацій, цифрової економіки, електронного урядування та електронної демократії, цифрового розвитку, розвитку інформаційного суспільства та ІТ-індустрії[51].

У сфері Відомства знаходитимуться питання відкритих даних, розвиток національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвиток інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції й бізнесу. Ще одним напрям роботи відомства - сфера надання електронних й адміністративних послуг, а також електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації. Крім цього, Міністерство цифрової трансформації охоплює сферу розвитку ІТ-індустрії.

Також до його компетенцій відноситься розробка нормативно-технічної документації стосовно цифрових трансформацій, виконання функцій генерального держзамовника Національної програми інформатизації та інших держпрограм цифровізації, створення й ведення Реєстру адмінпослуг. Міністерство цифрової трансформації координуватиме діяльність органів виконавчої влади, що пов’язана зі співпрацею з програмою Євросоюзу «Єдиний цифровий ринок»[51].

Державне агентство з питань електронного урядування України, як центральний орган виконавчої влади, постійно працює над об’єднанням усіх відомств до єдиної системи міжвідомчого документообігу. Також у цьому напрямку продовжується робота з формування системи електронного узгодження проектів нормативно-правових актів між міністерствами й відомствами. Законодавче відображення питань, галузі цифрової економіки представлено в таблиці 1.6:

Таблиця 1.6

Законодавче відображення питань, галузі цифрової економіки

Документ	Зміст
1	2

Стратегія сталого розвитку “Україна-2020” Указ Президента України No5 від 12 січня 2015 року[61].	Стратегією передбачається в межах зазначених векторів руху реалізаця 62 реформ й програм розвитку держави, серед яких: Реформа телекомунікаційної інфраструктури; Програма електронного урядування; Розвиток медіа та інформаційного суспільства. Крім того, поставлено завдання “зосередження уваги на створенні нових органів управління у галузі забезпечення нацбезпеки, зроблений акцент на системі контролю, управління, комунікацій, комп’ютерної підтримки, розвідки та інформаційного забезпечення, а також логістики в усьому секторі безпеки; використання новітніх технологій, зокрема для забезпечення доступу до інформації у формі “відкритих даних” державою; розробка ефективної, прозорої, відкритої та гнучкої структури публічної адміністрації з застосуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій (е-урядування), що спроможна

Продовження табл. 1.6

1	2
	реалізувати цілісну державну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток і адекватну реакцію на внутрішні й зовнішні виклики
Меморандум про створення Української національної цифрової коаліції “Коаліція цифровоїтрансформації” Укладено 05 вересня 2019 року.	Цифрові коаліції – прозоре партнерство між суб’єктами цифрових трансформацій, що сприяє розвитку цифрових навичок у державах-членах, що разом працюють для впровадження цифрових перетворень, розвитку цифрової економіки й вдосконалення цифрових навичок на регіональному, національному або місцевому рівнях. До української національної цифрової коаліції входять 46 державних, приватних установ й організацій, навчальних закладів та громадських організацій. Діяльність “Коаліції цифрової трансформації” спрямовується на об´єднання, координацію ініціатив й зусиль усіх партнерів в сфері цифрового розвитку й інтеграції України у європейський цифровий простір. Національні цифрові коаліції зараз створено у 23 європейських державах
Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 р. Постанова КМУ No385 від 06 серпня 2014 року.	Ціль 1. Зростання рівня конкурентоспроможності регіонів – забезпечення розвитку інфраструктури міст включає: “посилення транспортного, інформаційного й комунікативного зв’язку міст – центрів економічного зростання з менш розвинутими прилеглими територіями; підтримка інтегруючої ролі міст як центрів економічного й соціального розвитку – надання можливості доступу через Інтернет до унікальних для міст послуг музеїв, театрів, бібліотек, медцентрів, університетів тощо”. А також “перехід на новітні стандарти зв’язку, забезпечення для споживачів телекомунікаційних послуг високої якості згідно національних стандартів, гармонізованих з європейськими, розширення переліку послуг на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та наукових розробок; економічного зростання”.

Розроблено автором на основі [51,61]

В нашій державі відсутність кодифікаційного акта в цифровій сфері частково компенсована численними законодавчими актами, деякі з яких присвячуються окремим аспектам відносин у галузі цифрової економіки. Разом з тим деякі відносини стосовно використання ІКТ, регулюються законодавчими актами, основним предметом регулювання яких є інші (не пов'язані безпосередньо з електронними ресурсами) відносини.

Зазначені законодавчі акти представлені в Додатку Б.

Наразі на розгляді Верховної Ради знаходиться декілька законопроектів, що спрямовані на розвиток політики цифровізації й посилення держрегулювання цієї галузі (табл.1.7):

Таблиця 1.7

Законопроєкти, спрямовані на розвиток політики цифровізації

Законопроєкт	Зміст
1	2
Про публічні електронні реєстри (прийнято за основу)	Мета – створення єдиного правового поля функціонування й інформаційної взаємодії державних, комунальних та інших реєстрів, кадастрів й інформаційних систем, запровадження єдиних вимог до їх формування, ведення, взаємодії, адміністрування, контролю, модернізації, реорганізації й ліквідації.
Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за викрадення, умисне пошкодження, руйнування, телекомунікаційних мереж	Передбачає посилення відповідальності за злочин за статтею 360 ККУ, від застосування штрафів (від 1 до 3 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян) до позбавлення волі строком 6-10 років з конфіскацією майна (чинна норма передбачає штраф від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та обмеження волі строком до 2-х років).

Про електронні комунікації (прийнято за основу)	Поширюється на правові відносини, щопов’язані з електронними комунікаційними мережами загального користування й електронними комунікаційними послугами (зокрема, в частині захисту прав споживачів послуг, у тому рахунку

Продовження табл. 1.7

1	2
	споживачів з обмеженими можливостями), користуванням обмеженими ресурсами та забезпеченням конкуренції на ринку електронних комунікацій, що дозволяє встановити засади держуправління та регулювання у галузі електронних комунікацій.
Про Національне бюро фінансової безпеки України	Передбачається створення єдиного правоохоронного органу, в компетенціїякого буде виявлення й усунення системних загроз у сфері публічних фінансів, запобігання їх виникненню в майбутньому, а також впровадження нової моделі організації правоохоронної діяльності, керованої аналітикою, що застосовується аналогічними підрозділами правоохоронних органів держав Євросоюзу.
Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів індустрії інформаційних технологій	Прийняття законопроєкту дозволяє підвищити рівень конкуренто-спроможності сфери ІТ до рівня "найбільш сприятливої у світі", забезпечити зростання доходної частини місцбюджетів та соціальних фондів через фіскальний маневр з впровадження особливого режиму оподаткування фонду оплати праці

Розроблено автором на основі [19,44,45,46,50]

Перелік законопроєктів, що знаходяться на розгляді Верховної Ради, не є вичерпним. У Верховній Раді доопрацьовуються також проекти інших законів, що пов'язані з використанням електронних ресурсів. Однак враховуючи факт того, що цифровізація може захопити майже всі сфери суспільного життя, кількість відповідних законопроектів надалі стрімко зростатиме. Оскільки масив актів законодавства, якими регулюються відносини в галузі цифрової економіки, збільшується, а отже, стає доволі проблематично орієнтуватися в ньому.

Після підвищення уваги держорганів до проблеми цифровізації й запуску програми сприяння цифровізації, в Україні створена й успішно працює низка

інформаційних цифрових платформ, які спрямовані на надання держпослуг онлайн. Успішно працюють платформи надання державних й муніципальних послуг. Перехід в онлайн цілих секторів економіки, передусім роздрібної торгівлі, різко знижує ефективність й присутність на ринку виробників, які ігнорують сегмент Інтернету у своїй маркетинговій політиці. У цьому аспекті українська економіка демонструє тенденції, які відповідають загальносвітовим процесам: ділова активність – від роздрібної торгівлі до надання послуг – переміщується в мережу Інтернет[17].

За системного державного підходу, що буде супроводжуватися формуванням належної правової бази, цифрові технології стимулюватиметься розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з найважливіших чинників розвитку демократії в Україні, зростання продуктивності й економічного зростання та підвищення якості життя українських громадян.

Таким чином можна зробити висновок, що інституційно-правове оформлення розвитку цифрової економіки в Україні вказує на наполегливість держави в реалізації цифрових трансформацій, забезпечуючи стабільну правову базу та стратегічну спрямованість на інновації та сталість економічного розвитку.

РОЗДІЛ 2
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ
2.1 Сучасний стан основних сегментів фінансового ринку

Фінансовий ринок є найважливішим складником фінансової системи держави, від ефективного розвитку якого залежить економічна стабільність держави загалом. Важливість розуміння головних тенденцій розвитку фінансового ринку і визначення переліку загроз та проблем, і шляхів їх вирішення є передумовою для подальшого успішного розвитку економіки України[63].

Складовими організаційної структури фінансового ринку України є споживачі та постачальники фінансових ресурсів, фінансові посередники, компанії з управління активами, депозитарії, брокери, страхові агенти, рейтингові агентства та інші фінансові корпорації (ломбарди, довірчі товариства тощо), а також регулятори[32].

Однією з особливостей українського фінансового ринку є те, що головними діючими суб'єктами, у яких зосереджена значна частка фінансових ресурсів є: депозитні (комерційні банки) та недепозитні фінансові посередники (страхові компанії), а також - допоміжні фінансові корпорації (фондові біржі)[8].

Найактивнішими учасниками фінансового ринку України є комерційні банки. Значну частку всіх активів існуючих фінансових установ складають активи комерційних банків. Станом на 01 січня 2023 року кількість комерційних банків в Україні склала 67, з них з іноземним капіталом 30 банків[34]. Кількість діючих банків в Україні протягом за останні 5 років представлена на рисунку 2.1.

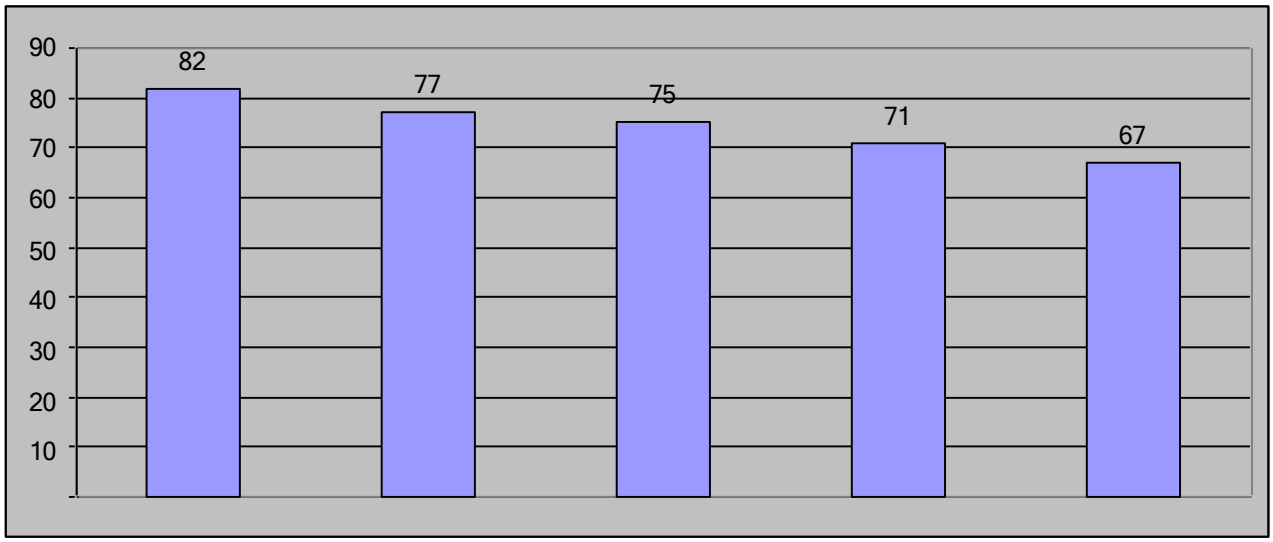
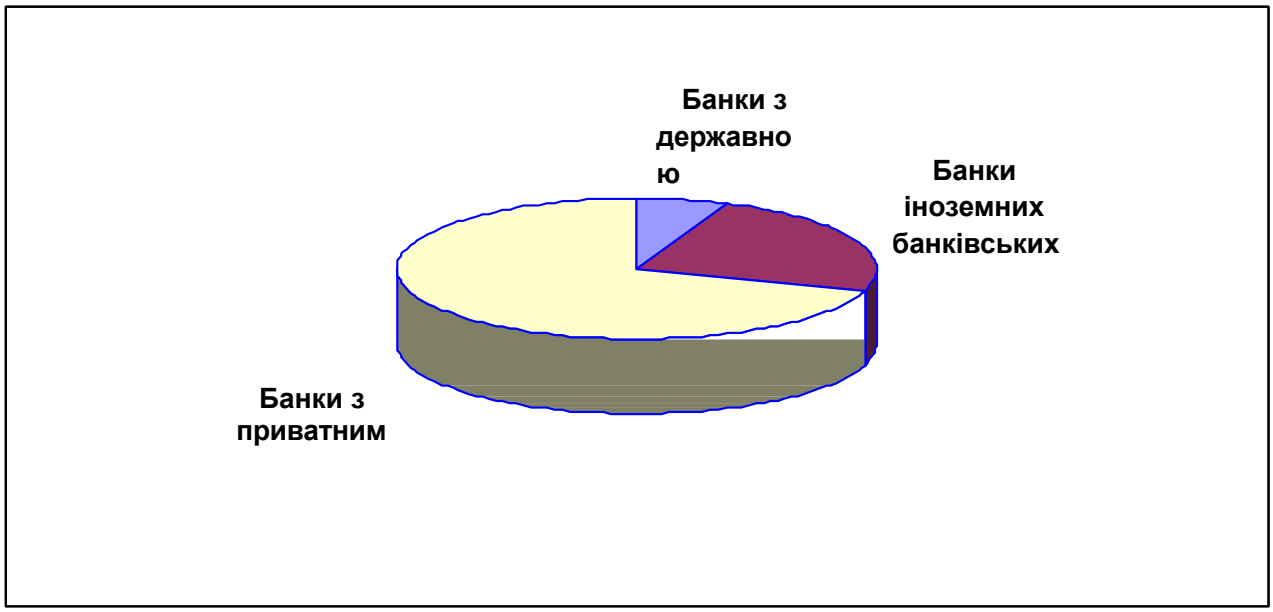

Рис. 2.1 Кількість діючих банків в Україні в 2018-2022 р.

Як видно з рис. 2.1 за період 2018-2022 років спостерігається тенденція щодо зменшення кількості банків в Україні. Також, слід відзначити, що кількість банків з наявною часткою вітчизняного капіталу також має тенденцію до скорочення. В 2023 році структура власності активів банківської системи України виглядала наступним чином (рис. 2.2):

Рис. 2.2 Структура власності активів банківської системи України в 2023 р.

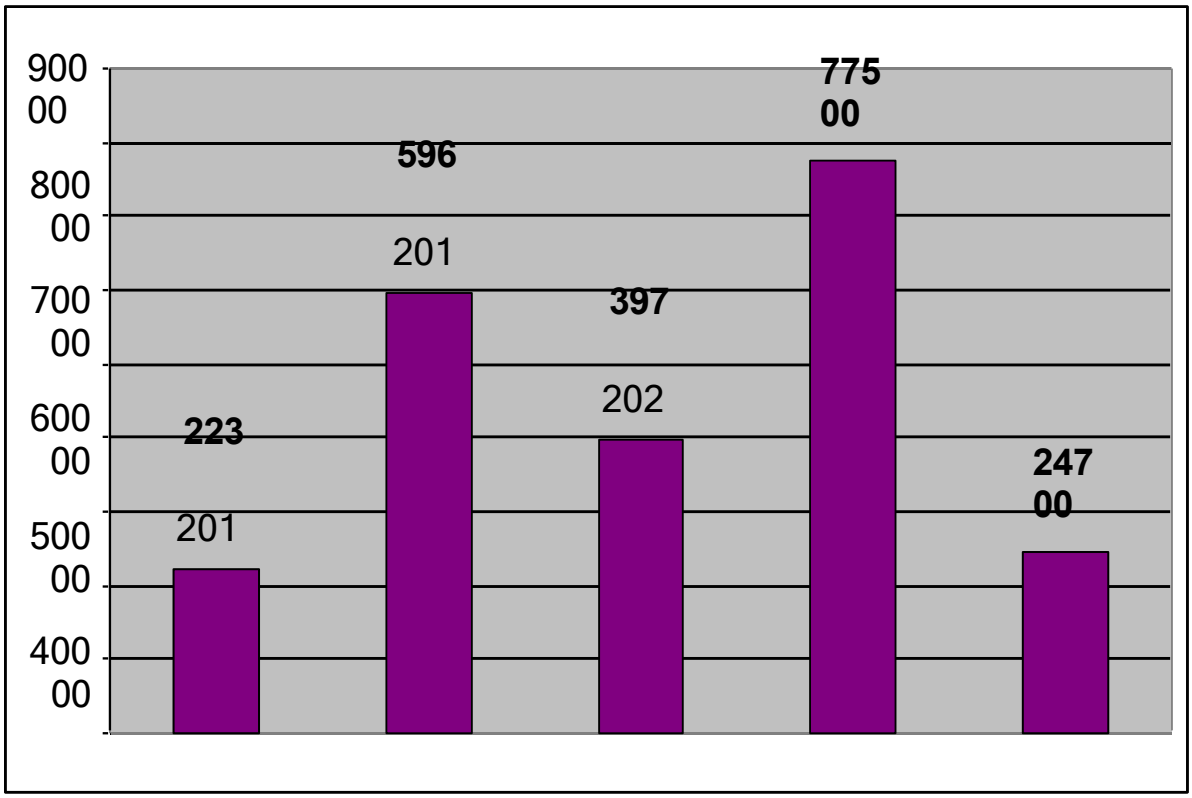

Кількість банків з державною часткою, де держава володіє часткою понад 75% складає 4 установи (6% від загальної кількості). Найбільшу кількість складають банки з приватним капіталом, що складає не менше ніж половину статутного капіталу – 47 установ (70,1%)[34].

Крім скорочення кількості банків відбувається скорочення кількості структурних підрозділів банків України в останні п'ять років, що свідчить про очищення банківської системи. Найбільше скорочень відбулось в областях, де ведуться активнібойові дії, а саме Запорізькій, Харківській, Херсонській та Донецькій областях. Крім того, з вдосконаленням онлайн-банкінгу багато клієнтів наразі надає перевагу інтернет-послугам.

Оцінка фінансових результатів діяльності комерційних банків протягом 2018-2022 р. представлена на рис. 2.3:

Рис. 2.3 Фінансові результати діяльності банків України в 2018-2022рр.

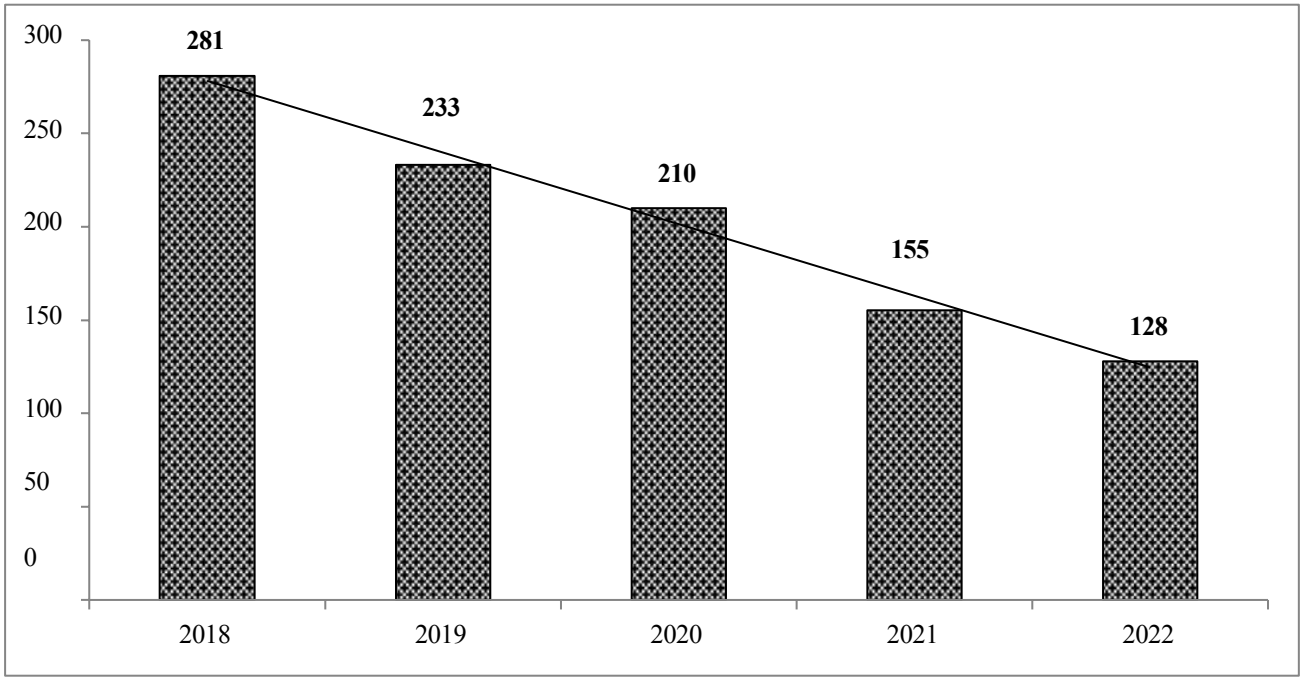
Протягом досліджуваного періоду спостерігалося суттєве зростання чистого прибутку – в 2019 та в 2021 році. В 2022 році чистий прибуток українських банків скоротився у 3,1 раза – до 24,7 млрд грн порівняно з 77,5 млрд грн в 2021 році[36]. Причиною цього стала військова агресія РФ. Цифрова трансформація у банківському секторі включає в себе розвиток онлайн-банкінгу, електронних платежів та інших цифрових ініціатив.

Вагома частка фінансових ресурсів держави зосереджена у страхових компаніях (недепозитні фінансові посередники), тобто в страховому сегменті фінансового ринку, який знаходиться на стадії розвитку[26].

На рис. 2.4 представлено дослідження кількості страхових компаній за період 2018-2022 р.

Рис. 2.4 Динаміка кількості страхових компаній в Україні в 2018-2022 рр.

З рис. 2.4 видно, що протягом всього досліджуваного періоду спостерігається зменшення кількості страхових компаній у 2,2 рази, що вказує на посилення нагляду з боку регулятора і високий рівень конкуренції. Протягом 2022 року з Реєстра було вилучено 13 страхових компаній, значна

300
250
200
150
100
50
0
281
233
210
155
128
2018
2019
2020
2021
2022

частина з них була розташована на окупованих територіях. На ринку на початок 2023 року функціонувало 128 страхових компаній з загальним обсягом активів понад 70,3 млн. грн. Незважаючи на значне скорочення чисельності страхових компаній, ті, що залишились на ринку нарощують капіталізацію: якщо в 2018 р. на одну страхову компанію припадало 225,9 млн. грн. активів, то в 2022 р. – вже 549,5 млн. грн[57].

Динаміка обсягів активів страхових компаній в Україні за період 2018-2022 р. представлена на рис. 2.5

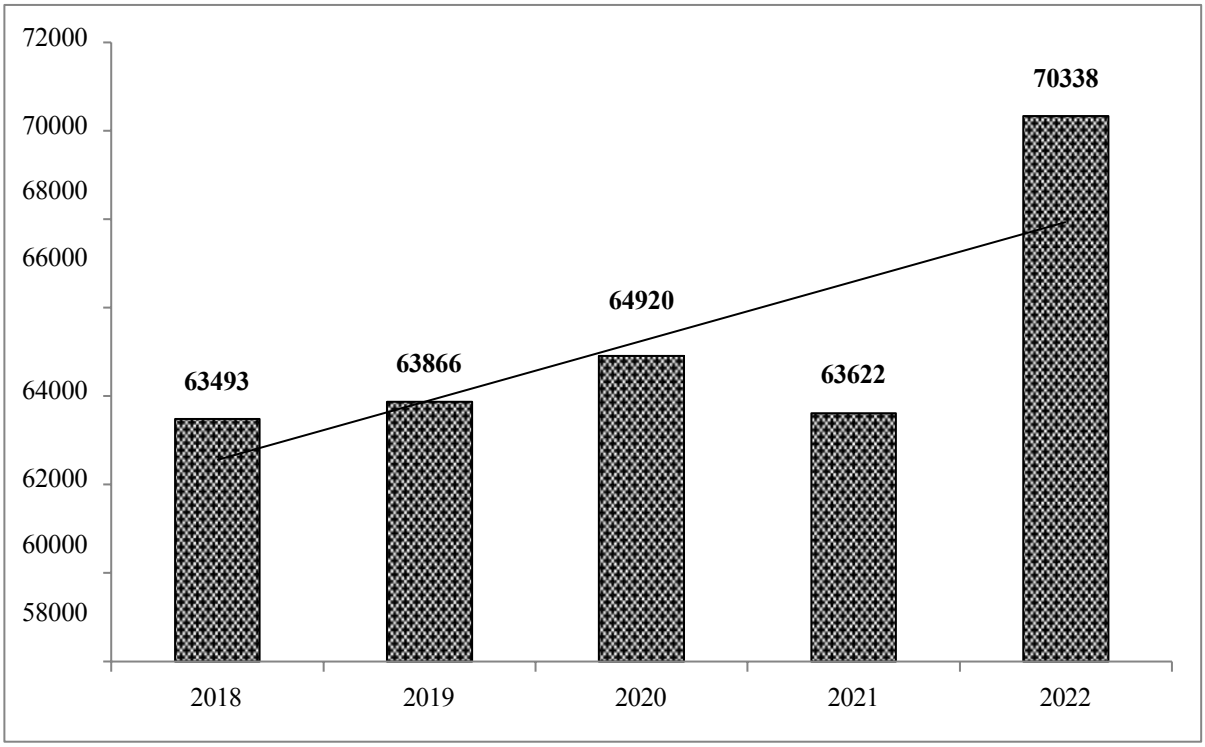

Рис. 2.5 Динаміка обсягу активів страхових компаній України в 2018-2022 рр.

Протягом досліджуваного періоду спостерігалося зростання активів страхових компаній щорічно, за вийнятком 2021 року. Спад обсягу активів в 2021 році пов’язаний з трансформаційними змінами на ринку страхування, а саме зміною їхнього регулятора й запровадженням нових вимог до їхньої діяльності.

Простежується тенденція до розвитку цифрових сервісів у сфері страхування та впровадження нових продуктів.

Фондовий ринок України продовжує розвиватися. Відзначається активність на фондовому ринку, зокрема, зростання інтересу до корпоративних облігацій та акцій. Продовжується впровадження міжнародних стандартів у фінансовому звітуванні та роботі фондових бірж[36].

Зростає кількість FinTech-стартапів та інноваційних компаній, які пропонують різноманітні фінансові послуги, включаючи платежі, кредитування та управління активами.

Отже, фінансовий ринок – це сукупність різноманітних економічних відносин які склалися між постачальниками й споживачами фінансових ресурсів, фінансовими посередниками під час їхньої діяльності, допоміжними й іншими фінансовими корпораціями, а також відносини з боку державних регуляторів щодо відповідного здійснення їх діяльності.

Динаміка і стан показників української банківської системи демонструють, що останніми роками банківський сектор України пройшов дуже складний шлях змін і реформ, що дозволило збільшити свою стійкість і ефективність. Основними тенденціями протягом 2018-2022 р. було: скорочення кількості банків і їх структурних підрозділів, позитивна динаміка активів банків, зростання пасивів банків та їх зобов’язань, тощо[34]. Активні бойові дії негативним чином позначилися на структурі та величині активів фінансових установ. Анексія та окупація територій викликали значне скорочення обсягів активів у всіх фінансових установах.

В умовах війни з РФ банківський сектор України продовжує працювати, відновлює роботу відділень на звільнених територіях та активно розвиватися. Сегменти фінансового ринку взаємодіють і взаємопов'язані, створюючи складну фінансову екосистему. Сучасний стан фінансового ринку України визначається гнучкістю та готовністю до інновацій, але також вимагає уваги до ризиків і вдосконалення регуляторного середовища.

2.3 Сутність регулювання фінансового ринку

Регулювання фінансового ринку – цілеспрямований вплив на систему взаємовідносин, які утворюються на фінансовому ринку, з метою упорядкування таких взаємовідносин й забезпечення захисту інтересів осіб, що беруть у них участь[8].

Сьогодні в Україні працює секторальна модель регулювання фінансового ринку. Регуляторами ринку фінансових послуг в нашій державі є НБУ, Держкомісія з регулювання ринку фінансових послуг і Держкомісія по цінним паперам та фондовому ринку. З огляду на те, що частка вітчизняної банківської системи в фінансовій сфері є найбільшою, головну роль в регулюванні фінансового ринку має Національний банк України[36].

Розрізняються 4 основних напрями регулювання фінансового ринку і його сегментів. Вони представлені в таблиці 2.1:

Таблиця 2.1

Основні напрями регулювання фінансового ринку

Регулювання складу інструментів ринку та обсягу їхніх прав.	Регулювання інформаційних потоків на ринку
Регулювання складу учасників ринку та окремих видів їх діяльності.	Регулювання операцій та форм торгівлі фінансовими активами

Розроблено автором на основі [8,36,37,38]

В системі регулювання фінансового ринку розрізняються наступні рівні та форми регулювання, які представлені на рисунку 2.6.

Рівні та форми регулювання
Міжнародне регулювання
Державне регулювання
Внутрішнє регулювання
Пряме (правове) регулювання
Непряме (економічне) регулювання

Рис. 2.6 Рівні та форми регулювання фінансового ринку

Більш детально характеристика форм та рівнів регулювання фінансового ринку представлена в таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Характеристика форм та рівнів регулювання фінансового ринку

Регулювання	Характеристика
1	2
Рівні регулювання	
Міжнародне	Здійснюється міжнародними організаціями, упорядкування інтернаціоналізованих сегментів ринку, укладання міжнародних угод щодо інтеграції окремих національних фінансових ринків, угоди з інструментами фінансового ринку суб'єктами міжнародного права.

Продовження табл. 2.2

1	2
Міжнародне	Здійснюється міжнародними організаціями, упорядкування інтернаціоналізованих сегментів ринку, укладання міжнародних угод щодо інтеграції окремих національних фінансових ринків, угоди з інструментами фінансового ринку суб'єктами міжнародного права.
Державне	Комплекс заходів щодо контролю, впорядкування, нагляду за ринком, запобіганні зловживанням й порушенням. Здійснюється уповноваженими держорганами, охоплює всі напрями регулювання в межах національного фінансового ринку: випуск та обіг фінансових активів; регулювання торгівлі фінансовими активами, валютними цінностями, надання страхових та кредитних послуг, емісійна діяльність; регулювання діяльності комерційних банків, інвестиційних та страхових компаній, пенсійних фондів, інших посередників, іноземних учасників ринку.
Внутрішнє	Здійснюється недержавними інститутами-регуляторами за окремими напрямками і видами професійної діяльності на фінансовому ринку
Форми регулювання	
Пряме (правове) регулювання	
Система процесів встановлення норми поведінки учасників фінансового ринку, забезпечення їх застосування, вирішенняння суперечок, що виникли через їх застосування, притягнення до відповідальності учасників, що порушують ці норми.	
Нормативне (законодавче) забезпечення	Правові акти, правила, вимоги і стандарти, обов'язкові для всіх учасників на фінансовому ринку та їх окремих груп
Інституціональне (адміністративне) забезпечення	Компетентні органи, уповноважені видавати нормативні акти, розробляти стандарти, вимоги і правила щодо функціонування фінансового ринку, забезпечення їх застосування, інші регулятивні повноваження
Непряме (економічне) регулювання	

Вплив через систему економічних важелів, дія яких сприяє формуванню окремих умов зовнішнього середовища фінансового ринку і позначається на цінах, обсягах попиту й пропозиції окремих сегментів ринку, та ступені конкурентної боротьби між учасниками ринку

Розроблено автором на основі [8,36,37,38,63]

Метою державного регулювання фінансових ринків в Україні є:

– проведення ефективної державної політики в галузі фінансових послуг;

– забезпечення захисту інтересів споживачів фінансових послуг;

– забезпечення сприятливих умов розвитку та функціонування ринків фінансових послуг;

– забезпечення умов для ефективної мобілізації й розміщення фінансових ресурсів учасників ринків фінансових послуг з врахуванням інтересів суспільства;

– створення рівних можливостей доступу на ринок, захист прав його учасників;

– дотримання вимог законодавства учасниками ринку;

– забезпечення умов розвитку чесної конкуренції, запобігання монополізації ринку;

– контроль за відкритістю та прозорістю фінансових ринків;

– інтеграція в європейський та світовий фінансовий ринок[63].

Державне регулювання діяльності з наданняі фінансових послуг забезпечується шляхом:

– ведення держреєстрів фінансових установ та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг, НБУ та НКЦПФР мають доступ до цих баз даних;

– нормативно-правового регулювання діяльності фінансових установ;

– нагляд за діяльністю учасників ринку фінансових послуг (окрім споживачів фінансових послуг);

– застосування уповноваженими держорганами заходів впливу;

– проведення інших заходів держрегулювання фінансових ринків[37,38].

Держрегулювання діяльності з надання фінансових послуг здійснюється згідно Закону «Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг» (з 01.01.2024 р. ЗУ «Про фінансові послуги та фінансові компанії»).

Головне завдання держрегулювання – узгодження інтересів всіх учасників фінансового ринку через встановлення обмежень і заборон у їх взаємовідносинах через непряме втручання у їх діяльність[8].

Важелями непрямого втручання держави в регулювання фінансового ринку є (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Важелі непрямого втручання держави в регулювання фінансового ринку

Назва	Характеристика
1	2
Податкова політика	Впливає на ділову активність, потребу у фінансових ресурсах. Знаходить своє нормативне оформлення через податкове право
Регулювання грошової маси та обсягу кредитів	Вплив на ставку позикового відсотка
Зовнішньоекономічна політика	Регулюванням операцій з іноземними валютами, експортно-імпортних операцій
Вихід держави на ринок позикових капіталів	Створює пряму конкуренцію між державою і підприємствами-емітентами

Розроблено автором на основі [8,32,35,63]

Принципамии регулювання фінансового ринку *є* основні правила, за якими відбувається вплив на систему взаємовідносин між учасниками ринку для забезпечення їхньої рівноваги.

Основні принципи, на яких засновується система регулювання фінансового ринку:

– забезпечення захисту законних прав та інтересів інвесторів з боку держави;

– розкриття інформації, необхідної інвесторам для прийняття рішень емітентами;

– рівний доступ до інформації для всіх учасників ринку;

– відображення співвідношення попиту та пропозиції через ціни на фінансові активи;

– забезпечення умов для добросовісної конкуренції між учасниками ринку;

– сприяння розвитку інновацій в галузі цінних паперів тощо[31].

Отже, регулювання фінансового ринку – це система нормативних та законодавчих заходів, які встановлюються державними органами для контролю та регулювання діяльності учасників фінансового ринку з метою забезпечення стабільності, ефективності, довіри та захисту інтересів учасників ринку та суспільства в цілому. Сутність регулювання фінансового ринку включає в себе кілька ключових аспектів: стабільність фінансової системи, захист інвесторів та споживачів, захист від фінансової злочинності, міжнародна координація тощо.

Загальною метою регулювання фінансового ринку є створення ефективного, стабільного та відповідального середовища для учасників ринку та забезпечення захисту інтересів всіх сторін.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

1. Перспективи розвитку фінансового ринку України

На сьогоднішній день однією з вимог сталого розвитку національної економіки є ефективне функціонування фінансового ринку. Саме становлення і розвиток фінансового ринку – необхідна умова для розвитку інших секторів економіки.

Стабільно функціонуючий страховий ринок, пенсійні фонди, небанківські кредитні та інші фінансові установи забезпечують стабільний розвиток усіх економічних процесів в суспільстві. Фінансовий ринок є найважливішим складником фінансової системи держави, який лише в ринкових умовах може успішно функціонувати й розвиватися[8].

Наразі, для України головним негативним фактором, що перешкоджає економічному зростанню, є перебіг війни. Водночас навіть припинення активної фази бойових дій в 2024 році не гарантує зростання української економіки вищими темпами, ніж ті, що спостерігалися до початку повномасштабної агресії з боку РФ[34].

Зміни на фінансовому ринку, спричинені війною, можуть призвести з одного боку, до «очищення» ринку, шляхом залишення сильних гравців, а з іншого боку, до зменшення конкуренції й погіршення якості послуг. Регулятору необхідно збалансувати ці процеси для забезпечення стабільності ринку та збереження його учасників.

Через низьку платоспроможність, втрату доходів та економічну нестабільність відбулося скорочення попиту на фінансові послуги, зокрема кредити. Це призводить до розбалансування кредитного портфеля й збільшення відрахувань у резерви, що підвищує ризик зниження прибутковості.

Фінансовим установам необхідно пристосувати свої бізнес-моделі до умов воєнного часу з метою збереження операційної прибутковості. Оцінка кредитного

ризику й відображення кредитних збитків в фінансовій звітності стають важливими завданнями для фінансових установ[35].

На сьогоднішній день в Україні існують три головні проблеми функціонування й розвитку фінансового ринку, які представлені на рис. 3.1:

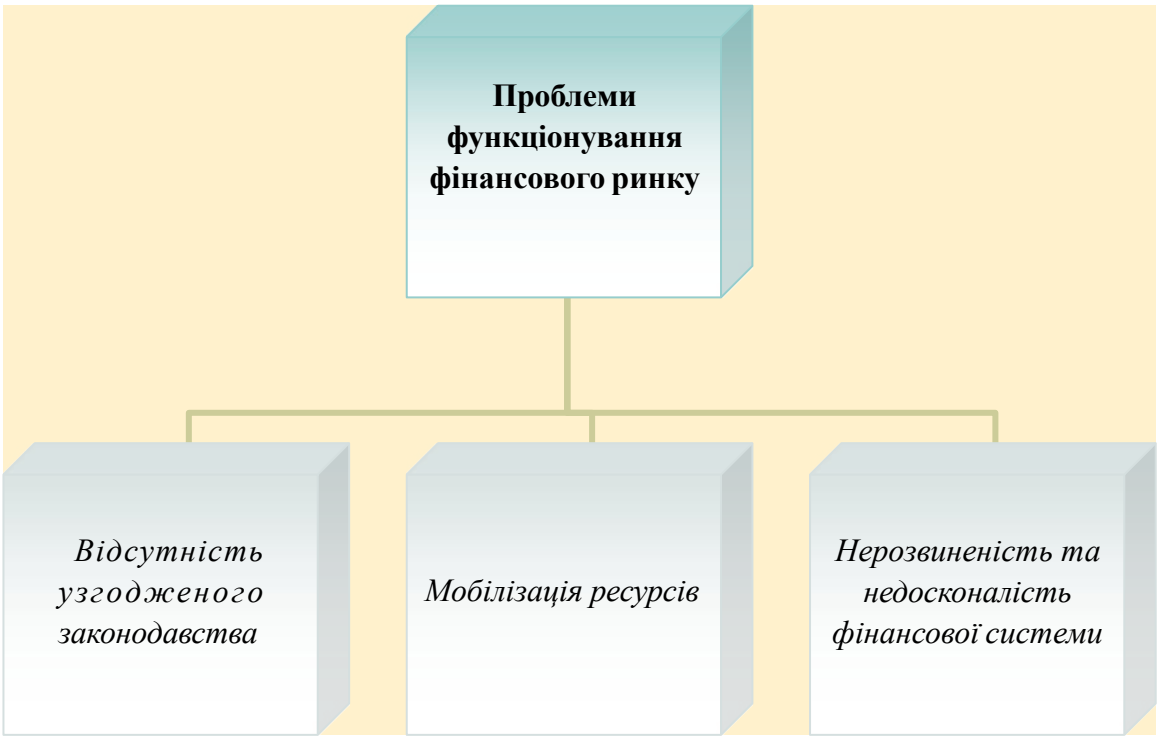

Рис. 3.1 Основні проблеми функціонування фінансового ринку України

Надзвичайно важливим для будь-якої держави є формування фінансового ринку, здатного до ефективної мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів. Проблемою для українського фінансового ринку стала відсутність фінансових ресурсів для забезпечення інвестицій з боку реального сектору економіки. Для розв'язання цієї проблеми необхідно створювати умови, для залучення фінансових ресурсів, зокрема заощаджень населення та легалізації тіньового капіталу, а також забезпечити привабливі умови для іноземних інвесторів[24].

Проблема розвитку фінансового ринку і нерозвиненість та недосконалість фінансової системи проявляється в низькому рівні капіталізації банків, що свідчить про їх низьку конкурентоспроможність в порівнянні з іноземними.

Українському фінансовому ринку притаманний низький рівень капіталізації, основними причинами чого є незбалансована система ведення підприємницької діяльності та низький рівень корпоративного управління. Тому для ефективного покращення стану фінансового ринку, необхідно розглядати покращення індивідуально стосовно кожного учасника.

Для банків необхідним є підвищення рівня контролю, покращення системи гарантування вкладів населення, адже основною проблемою для банківських установ є низька довіра громадян. Для страхових організацій доцільно впроваджувати накопичувальну систему пенсійного забезпечення. Ці дії суттєвим чином збільшать інструментарій на внутрішньому фінансовому ринку України[56].

Неузгоджене законодавство та недоліки державного регулювання також є суттєвою проблемою. Нормативно-правова база, яка регулює професійну діяльність фінансового ринку, не бере до уваги його особливості, і тому є досить суперечливою і не повністю сформованою. Для вирішення цієї проблеми необхідно впровадити стратегію розвитку фінансового сектору в довгостроковій перспективі.

Регуляторами фінансового ринку розроблена Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року[61]. В цій Стратегії визначено 5 ключових та стратегічних векторів розвитку фінансового сектору, які представлені на рис. 3.2:

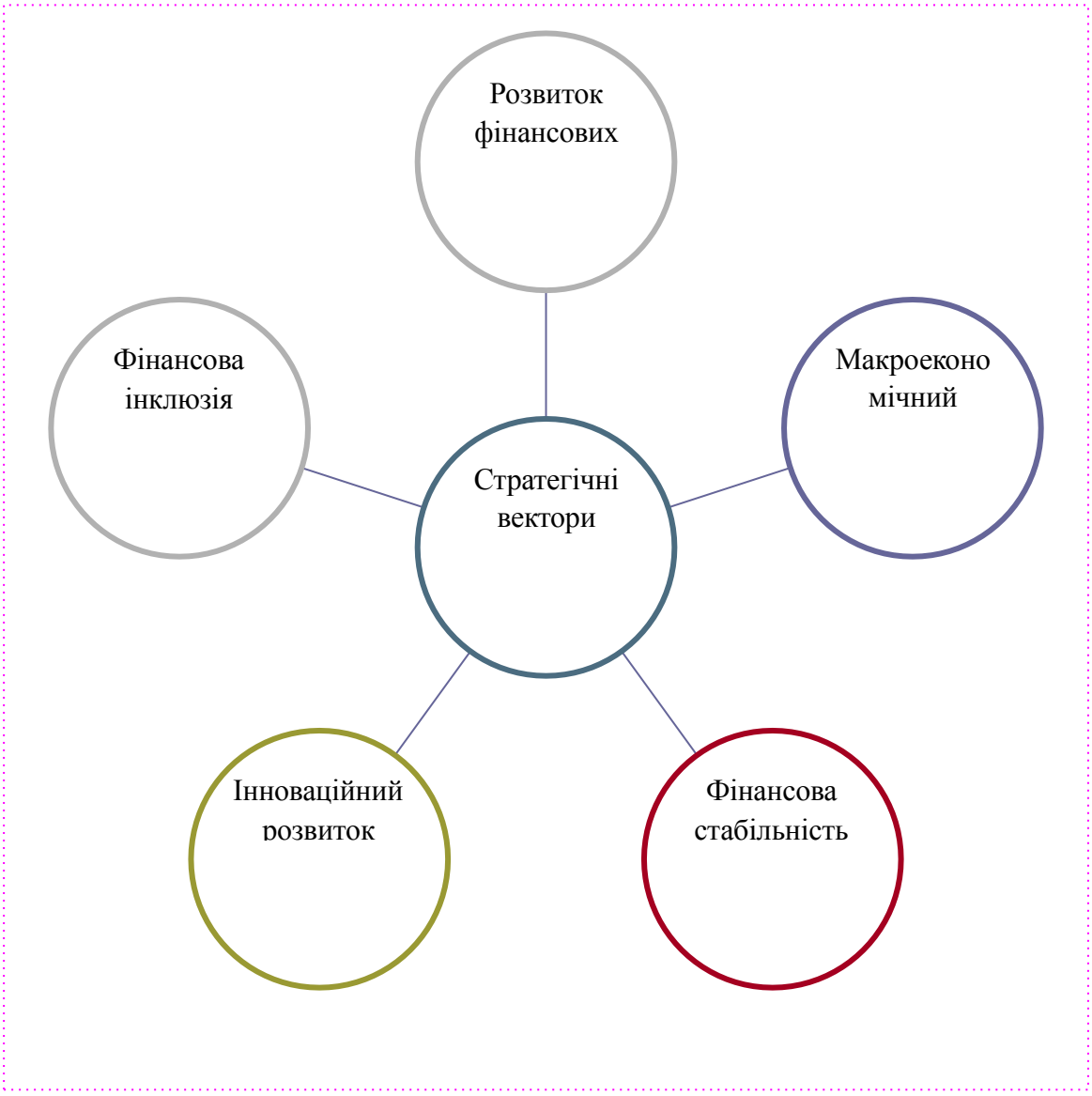

Розвиток фінансових
Фінансова інклюзія
Макроеконо мічний
Стратегічні вектори
Інноваційний розвиток
Фінансова стабільність

Рис. 3.2 Стратегічні вектори розвитку фінансового сектору

Проаналізувавши всі напрямки розвитку фінансового сектору, можна виокремити головні їхні стратегічні цілі й індикатори виконання, які представлені в таблиці 3.1:

Таблиця 3.1

Стратегічні цілі та індикатори виконання розвитку фінансового сектору

Стратегічні вектори	Цілі та індикатори
1	2
Фінансова стабільність	ефективна регуляторна політика фінансового сектору та модифікація підходів у частині пруденційного нагляду;

Продовження табл. 3.1

1	2
	ефективна регуляторна політика фінансового сектору та модифікація підходів у частині пруденційного нагляду; розробка механізму забезпечення і висвітлення діяльності фінансового сектору на умовах повної прозорості; розробка інструментів для підвищення стійкості фінансового сектору до зовнішніх впливів й фінансових шоків; впровадження стандартів і виведення на новий рівень управління ризиками в фінансовому секторі
Фінансова інклюзія	забезпечення доступності фінансових послуг через впровадження інноваційних рішень для більш ширшої категорії споживачів, що збільшить інтенсивність їх використання; захист прав споживачів й надавачів фінансових послуг; поширення проєктів з фінансового просвітництва для підвищення рівня фінансової грамотності населення.
Макро економічни й розвиток	залучення внутрішніх і зовнішніх ресурсів для підвищення ефективності й стійкості фінансового сектору; розробка нових інструментів для залучення довгострокових фінансових ресурсів в сферу кредитування економіки; модифікація нормативно-правової бази, що надають змогу створювати захист прав та інтересів добросовісних кредиторів й інвесторів
Інноваційни й розвиток	розбудова інфраструктури фінансового ринку, формування його відкритої архітектури; підтримка ринку FinTech через сприяння впровадження інноваційних фінансових рішень, просування цифрових технологій і платформ регуляторів; просування технологій SupTech & RegTech; сприяння впровадженню побутової діджиталізації й цифровізації бізнес процесів, перехід на економіку цифрової епохи

Розвиток фінансових ринкі	забезпечення сприятливі умов для функціонування ринків небанківських фінансових послуг; створення ефективної інфраструктури ринків капіталу; забезпечення сприятливих умов для підвищення ліквідності ринків фінансових інструментів, запуск механізмів та інструментів зменшення ризиків здійснення фінансових операцій; гармонізація всіх секторів фінансового ринку України для забезпечення сприятливих умов його інтеграції до світового фінансового простору

Розроблено автором на основі [62]

Для розвитку фінансових ринків планується завершення валютної лібералізації, забезпечення правового регулювання страхових посередників, створення ліквідних ринків фінансових інструментів (корпоративних акцій, деривативів, облігацій тощо), створення необхідних передумов для розвитку ринків кредитних спілок і надання послуг фінансового лізингу, дерегуляція ринків небанківських фінансових послуг з низьким рівнем ризиків або тих, що не відповідають практикам Євросоюзу, регулювання страхової діяльності згідно до Solvency II та принципів IAIS, модернізаціея депозитарної і біржової інфраструктури, застосування комплексної інформаційної системи спостереження фондового ринку, впровадження міжнародних стандартів функціонування інфраструктури ринків капіталу тощо[62].

Планується впровадження стандартів ринкової поведінки фінустанов і розкриття інформації про фінансові продукти, активізація цільових програм для забезпечення фінансової грамотності населення, посилення заходів для захисту прав споживачів, забезпечення стимулів для розвитку платіжної інфраструктури для безготівкових операцій, розвиток та вдосконалення системи гарантування вкладів тощо.

Інновації у фінансовому секторі охоплюватимуть широкий спектр дій: створення платформ для краудфандингу та венчурного капіталу, впровадження системи віддаленої ідентифікації BankID, застосування нових технологій для платежів та переказів, розширення для учасників фінансових ринків доступу до публічних реєстрів, розвиток хмарних технологій, blockchain, big data тощо[62]. Таким чином, Стратегія передбачає проведення реформ у всіх сегментах фінансового сектору: на ринках капіталу, банківському ринку, секторі небанківських фінансових установ. Її реалізація надасть змогу створення конкурентного,прозорого, стабільного, високотехнологічного фінансового сектору, який стане драйвером сталого розвитку української економіки й сприятиме зростанню добробуту населення через ефективне накопичення й перерозподіл фінансових ресурсів в економіці.

Аналіз основних показників фінансового ринку в 2022 році демонструє, що банківський та небанківський сектори потроху адаптуються до роботи в умовах воєнного стану. Першим позитивним сигналом є те, що свою роботу, майже у повному обсязі, відновили відділення банківських установ у звільнених від окупації регіонах, а у вільних регіонах налагоджено режим роботи, адаптований до повітряних тривог. Це дещо стабілізувало довіру клієнтів, та дозволило наростити обсяг коштів на рахунках через зростання гривневих внесків населення і вкладів бізнес-структур в іноземній валюті й зберегти банківському сектору досить високий рівень ліквідності, навіть в умовах війни. Ця позитивна динаміка досягнута шляхом підняття ставок на гривневі вкладення[36].

Державним регуляторам наразі необхідно виважено проводити політику лібералізації діяльності фінансових посередників в умовах війни й створити сприятливе поле для їхнього відновлення, шукати нестандартні рішення для підтримки ліквідності й доступу до ресурсів, особливо для установ, які постраждали від бойових дій. Водночас варто дотримуватися, з внесенням певних коректив, досягнення стратегічних цілей, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського фінансового ринку, підвищить рівень довіри до нього внутрішніх та зовнішніх контрагентів через приведення його регулювання і нагляду у відповідність до світових стандартів. Це надасть змогу не лише досягнути задекларованої візії майбутнього українського фінансового сектору, а й зберегти його стабільність та надійність.

2. Основні загрози та ризики цифровізації

Стрімкий розвиток цифровізації, що відбувається сьогодні, є джерелом не лише нових можливостей, але й серйозних проблем та загроз. Близько 60% населення світу досі не мають доступу до мережі Інтернет і не мають змоги відігравати будь-яку значущу роль у цифровій економіці[66]. По-друге, деякі передбачувані вигоди цифрових технологій зводять нанівець виникаючі ризики.

Залежність від технологій може призвести до непередбачуваних технічних збоїв, що впливають на бізнес-процеси. Повільність зростання продуктивності загрожує прогресу з підвищення глобального рівня життя, життєздатності системи соцзахисту та здатності економічної політики відреагувати на майбутні шоки[3].

Дефіцит кваліфікованих фахівців, які мають необхідні цифрові навички посідає провідне місце серед загроз для зростання економіки. Нові технології доповнюють собою більш кваліфіковану працю і водночас заміщають стандартні трудові операції, змушуючи багатьох працівників конкурувати один з одним за низькооплачувані робочі місця.

З одного боку, для працівників з периферії, які мають приблизно однаковий рівень кваліфікації з працівниками з центру, є вигідною цінова конкуренція, оскільки вони готові працювати за меншу оплату, але з іншого боку – Інтернет-технології дозволили вийти на ринок працівникам з ще бідніших територій (наприклад, з інших держав), що фактично розв’язує цінову війну.

Виграваючи спочатку в оплаті праці, в майбутньому низькокваліфіковані інформаційні працівники можуть бути заміненими технологіями, створення яких базується на бажанні скоротити витрати. Як приклад можна навести ринок послуг з створення веб-сайтів, де стандартна праця веб-програмістів поступово витіснюється готовими рішеннями, такими як Content Management System (система керування контентом) CMS-системи, тощо. Використовуючи такі системи, звичайний досвідчений користувач має змогу швидко розробити досить складний веб-сайт без допомоги програмістів[10].

Останніми роками в десятки разів зросла кіберзлочинність. Основні ризики сьогодні є характерними для фінансово-кредитної галузі, але загроза вже зараз може бути актуальною практично для всіх галузей. Кіберзагрози характеризуються постійними змінами та виникають практично щоденно. Новими трендами є та атаки на віртуальні цінності в блокчейні та шахрайство з криптовалютами. Зараз обсяги інвестицій у кіберзахист сягають 96 млрд. дол[12].

Щодалі глибшою є нерівність доступу до економічних, соціальних, культурних, освітніх та інших можливостей через нерівний доступ до інформаційних комп'ютерних технологій. Проблема "цифрової нерівності" несподівано набула значного резонансу у світі. Висловлюються протилежні точки зору: від визнання цієї проблеми як однієї з найбільших загроз для держави та суспільства в інформаційну епоху до визначення її як надуманої, що сприяє подальшому збагаченню телекомунікаційних та комп'ютерних корпорацій.

З часом дискусії перемістилися до площини розробки практичних рекомендацій з подолання "цифрової нерівності" як в масштабах окремих держав так і у міжнародному масштабі. "Цифрова нерівність" призводить до зниження якості життя: зменшення можливостей, менш якісне медичне обслуговування й освіта. "Цифрова нерівність" стала наслідком інших нерівностей і одночасно поглиблює інші, більш ранні історично нерівності. Через це країни, в яких не приділяється увага стимулюванню інтеграції інформаційних технологій до всіх сфер життя суспільства, стають неконкурентоспроможними у міжнародній економіці[10].

Провівши аналіз наслідків міжнародної торгівлі для держав, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку, можна зробитои висновок, що за відносно відкритих торгових відносин, розвинуті держави спеціалізуватимуться на наукомісткому виробництві, а нерозвинуті країни – на ресурсоємному[20].

З появою єдиного ринку праці та інформаційних послуг подібна ситуація може виникнути для центру й периферії. Працівники центру будуть конкурентоспроможними в наданні послуг, які потребують інтелектуальної творчої праці, а працівники периферії – наданні послуг, що пов'язані з рутинною роботою. Периферія, як наслідок спеціалізуватиметься на послугах, для яких важливою є лише низька ціна робочої сили, а не її якість. Така спеціалізація матиме негативні наслідки, особливо в довгостроковому періоді, оскільки в сучасній економіці саме інтелектуальна праця є основним джерелом доданої вартості[23].

Крім того, це негативним чином позначиться на людському капіталі

регіонів і неминуче зумовить міграцію висококваліфікованих працівників з периферії до центру. Автоматизація та впровадження штучного інтелекту може впливати на робочі місця у деяких секторах, що викликає соціальні та економічні труднощі. Автоматизація прискорює переважну більшість процесів і дозволяє уникати типових людських помилок, під час аналізу великого масиву даних або співставлянні об'єктів. Проте автоматизація корисна лише у випадках, коли допомагає наближувати бізнес до клієнтів. При заміні людини на штучний інтелект на етапі довідкової служби або цілодобового чату, є ризик втрати клієнтів. Адже більшість людей надає перевагу людському контакту.

Прогнозується повернення до автоматизованих процесів 10% компаній, що здійснюватимуться за допомогою людського фактору[55]. Це значною мірою обмежить використання штучного інтелекту.

Серйозну стурбованість викликають й перспективи впровадження тотального контролю за допомогою цифрових технологій над громадянами, коли з'являється можливість відстежити кожен крок та кожне слово людини. Розширення цифрових сервісів супроводжується збільшеним обсягом збору та обробки особистих даних, що може порушити приватність користувачів. Масштабні втрати конфіденційної інформації можуть призвести до серйозних негативних наслідків.

У червні 2014 року Державною радою Китаю оприлюднена "Програма створення системи соціального кредиту[66]. Документ містив украй радикальні ідеї стосовно надання кожному громадянину на державному рівні так званого рейтингу довіри. Програмою передбачено, що не лише кожна компанія, але й кожен громадян Китаю відстежуватиметься та оцінюватиметься цією системою в режимі реального часу. Рейтинг довіри фізичним особам має бути прив'язаний до паспорту громадянина, а також вноситиметься до централізованої бази даних та є вільно доступним.

Громадяни, які матимуть високі рейтинги соціальної довіри, користуватимуться різними соціальними й економічними пільгами. Зокрема для них передбачається спрощення адміністративних процедур, підтримка та преференції в освіті, відкритті бізнесу, соціальні гарантії. Проте, до громадян з низькими рейтингами застосовуватимуться санкції та обмеження, зокрема "Інтернет на низьких швидкостях, обмеження під час покупки нерухомості,

авіаквитків, відвідування люксових ресторанів і готелів, обмеження прав під час подорожей, обмеження на проживання в готелях класу люкс". Також на них поширюється заборона на працю в державних органах, відмови у соціальному забезпеченні; ретельний огляд на митниці[66].

Найбільшою небезпекою цифровізації є втрата соціальних навичок, тобто нездатність критично мислити та розвиток кліпового мислення – сприйняття навколишньої дійсності як послідовності непов'язаних між собою явищ, а не однорідної структури, що існує як взаємопов'язана система[67].

Цифрова залежність людини має такі ж неврологічні та біохімічні корелянти, як наркотична залежність. Тривале перебування в online-режимі зменшує час на безпосереднє спілкування. Якщо людина проводить у віртуальному світі більше 2-3 годин, у неї стрімко зростає показник депресивних думок та суїцидальних нахилів. Нездатність аналізувати інформацію є наслідком того, що її образ не затримується в думках надовго і швидко замінюється на інший. Це означає, що розвиток технологій не лише змінює передумови для тих або інших дій, але змінюючи способи обміну та перерозподілу інформації, призводить до переоцінки раніше існуючих уявлень про світ.

В узагальненому вигляді до числа основних ризиків й загроз цифровізації можна віднести:

– можливість концентрації влади на ринку й посилення монополій;

– захоплення нових ринків транснаціональними корпораціями;

– дестабілізація грошово-кредитної системи;

– зростання залежності від компаній сфери інформаційно-комунікаційних технологій[66].

При цьому страх небезпеки цифровізації за останнім часом помітно посилюється. Більшість компаній побоюються технологічних інновацій як таких, в тому числі кібер-інцидентів[70].

Отже, в кінцевому рахунку, запровадження широкомасштабної цифровізації може викликати появу бездержавного роботизованого суспільства, в якому значним чином зростатиме роль штучного інтелекту; відбуватиметься зрощування фінансової та інтелектуальної еліти; зростатиме масове безробіття, та ініціюватиметься впровадження системи безумовного базового доходу.

ВИСНОВКИ

В роботі було досліджено вплив цифровізації на розвиток фінансового ринку. Було визначено, що цифровізація має значний вплив на розвиток фінансового ринку, призводячи до численних змін у структурі та функціях фінансових послуг.

В ході дослідження було з'ясовано, що наразі відсутнє єдине визначення дефініції «цифрова економіка». Розглянувши визначення цього поняття згідно різних джерел, можна дійти висновку, що цифрова економіка – це діяльність зі створення, поширення й використання цифрових технологій і пов’язаних з ними продуктів й послуг. Вона є основою для інновацій та технологічного прогресу, сприяє розвитку новаторських рішень, винаходів та революційних технологій, які можуть трансформувати різні сфери життя. Висока продуктивність і ефективність використання ресурсів у цифровій економіці сприяє підвищенню конкурентоспроможності держави на світовому ринку.

Основними цифровими технологіями на фінансовому ринку України є: роботизація та кіберсистеми, BigData, Інтернет речей, штучний інтелект, безпаперові технології, адитивні технології (3D-друк), хмарні обчислення, біометричні, безпілотні, квантові й мобільні технології, технології ідентифікації та блокчейн.

Національна місія розвитку цифрової економіки в Україні включає в себе декілька ключових аспектів, орієнтованих на забезпечення сталого економічного зростання нашої держави, підвищення конкурентоспроможності підприємств та економіки, поліпшення якості життя громадян.

На сьогоднішній день в Україні недостатньо розроблена нормативно-правова база щодо регулювання процесу розбудови цифрової економіки зокрема законодавче відображення питань, стосовно цифрової економіки, є вкрай поверхневим.

Після підвищення уваги держорганів до проблеми цифровізації й запуску програми сприяння цифровізації, в Україні створена й успішно працює низка

інформаційних цифрових платформ, які спрямовані на надання держпослуг онлайн. Успішно працюють платформи надання державних й муніципальних послуг.

Найактивнішими учасниками фінансового ринку України є комерційні банки. Значну частку всіх активів існуючих фінансових установ складають активи комерційних банків.

В Україні працює секторальна модель регулювання фінансового ринку. Регуляторами ринку фінансових послуг в нашій державі є НБУ, Державна комісія з регулювання ринку фінансових послуг і Державна комісія по цінним паперам та фондовому ринку. Зважаючи на те, що частка вітчизняної банківської системи в фінансовій сфері є найбільшою, головну роль в регулюванні фінансового ринку має Національний банк України.

Загальною метою регулювання фінансового ринку є створення ефективного, стабільного та відповідального середовища для учасників ринку та забезпечення захисту інтересів всіх сторін.

В умовах війни з РФ банківський сектор України продовжує працювати, відновлює роботу відділень на звільнених територіях та активно розвиватися. Сегменти фінансового ринку взаємодіють і взаємопов'язані, створюючи складну фінансову екосистему. Сучасний стан фінансового ринку України визначається гнучкістю та готовністю до інновацій, але також вимагає уваги до ризиків і вдосконалення регуляторного середовища.

Державним регуляторам наразі необхідно виважено проводити політику лібералізації діяльності фінансових посередників в умовах війни й створити сприятливе поле для їхнього відновлення, шукати нестандартні рішення для підтримки ліквідності й доступу до ресурсів, особливо для установ, які постраждали від бойових дій. Водночас варто дотримуватися, з внесенням певних коректив, досягнення стратегічних цілей, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українського фінансового ринку, підвищить рівень довіри до нього внутрішніх та зовнішніх контрагентів через приведення його регулювання і нагляду у відповідність до світових стандартів.

Виклики війни породили суттєві наслідки для українського фінансового ринку, зокрема стосовно зростання ризиків, зміни попиту на фінансові послуги, зміну регуляторних підходів та потребу в оцінюванні стану ринку. Ринок, після завершення конфлікту, потребуватиме відновлення й розвитку, що забезпечить потребу в різноманітті фінансових посередників для задоволення потреби різних груп споживачів фінансових послуг.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що цифровізація фінансового ринку відкриває нові можливості для його розвитку, але також створює виклики, які вимагають уважного управління та адаптації. Регулятори, підприємства та споживачі повинні активно взаємодіяти, щоб забезпечити стійкий розвиток фінансового ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушків І.П., Надієвець Л.М. Діджиталізація в банківському секторі: світовий та вітчизняний досвід. Проблеми економіки. 2018. № 4. С. 195-200.

2. Бізнес-процеси в умовах диджиталізації економіки. URL: http:// visnik.knute.edu.ua

3. Біла книга «Майбутнє у регулюванні небанківського фінансового сектору». URL: https://bank.gov.ua

4. Богріновцева Л. М., Чамор Г. С. Напрямки вдосконалення фінансової стійкості страхових компаній України. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2019. № 2. С. 20-32.

5. Браткевич П. П., Шелудько С. А. Вплив цифровізації на банківський бізнес в Україні. Приазовський економічний вісник. 2019. № 5 (16). С. 334-339.

6. Бутенко В. В., Дроздина А. А. Цифрова трансформація банків в Україні. Бізнес-навігатор. 2019. Вип. 5-2. С. 76-81.

7. Веретюк С.М., Пілінський В.В. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні. Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку. № 2. 2016. С. 51-58.

8. Ганзюк С. М. Фінансовий ринок: конспект лекцій. Кам’янське: ДДТУ, 2022. 64 с.

9. Господарський Кодекс України №436-IV від 16.01.2003. URL: https:// zakon.rada.gov.ua

10. Гудзь О. Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2018. No2(24). С. 4–12.

11. Гулей А. І., Язлюк Б. О., Гулей С. А. Формування нової цифрової ери на межі реального та віртуального соціально-економічного простору взаємодії. Український журнал прикладної економіки. 2018. Т. 3. No 2. С. 17-26.

12. Діджиталізація міжнародного економічного розвитку»: зб. матеріалів студентської наук.-практ. Інтернет-конф.; 16 січня 2020 р., м. Київ. Київ: КНЕУ, 2020. 392 с.

13. Діджиталізація – як інструмент удосконалення бізнес-процесів, їх оптимізація. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua

14. Дєєва Н.Е., Делейчук В.В. Механізми залучення інвестицій емітентами в умовах розвитку цифрової економіки. Молодий вчений, 2018. С. 670.

15. Дубель М. В., Орєхова Т. В. Вплив процесу діджиталізації на розвиток електронної комерції в Україні. Економіка і організація управління. 2018. № 3. С. 81-89.

16. Дубель М. В. Особливості розвитку цифрових платформ та їх вплив на світову економіку. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2021. №7. С. 17-26.

17. Дубина М., Шеремет О. Розвиток e-banking: світовий та вітчизняний досвід. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 2(18). С. 154–162.

18. Жосан Г. Стан розвитку діджиталізації в Україні. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 44-52.

19. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» No75/98 від 11.08.2013. URL: http://zakon.rada.gov.ua

20. Іванченко Н., Кудрицька Ж., Рекачинська К. Бізнес-моделі в умовах цифрових трансформацій. URL: http://econ.Vernadsky journals.in.ua

21. Іващенко О. А. Технологічна готовність країн в умовах діджиталізації сучасної системи міжнародних економічних відносин. Науково-практична конференція «Діджиталізація сучасної системи міжнародних економічних відносин». 2019. С. 31–35.

22. Казарян О. Г. Вплив цифрової економіки на діяльність банків України. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 38(2). С. 98-102.

23. Карчева Г.Т., Огородня Д.В., Опенька В.А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. Фінансовий простір. 2017. № 3(27). С. 13–21.

24. Князь С. В., Другов О. О., Федорчак О. Є, Прохоренко В. П. Аналіз динаміки розвитку банківського сектору України. URL: https:// www.researchgate.net

25. Коляденко С. В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні та світі. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. No 6. С. 105–112.

26. Кузнєцова Л. В. Цифрова трансформація банківського бізнесу. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. м. Львів, 24 листопада 2018 р. Львів, 2018. Ч. 2. С. 72-75.

27. Кулинич М. Б. Тенденції становлення цифрової економіки в глобальному економічному просторі. Modern Economics. 2019. № 16 (2019). С. 57-63.

28. Ляшенко В. І., Вишневський О. С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія НАН України, Ін-т економіки пром-сті. К.: 2018. 252 с.

29. Максимова Ю.О., Фудім Т.О., Шевченко А.Ю. Сучасні інформаційні технології як перспективні засоби розвитку банків України. Економіка та управління підприємствами. 2019. Вип. 29. С. 237–242.

30. Матвейчук Л. О. Цифрова економіка: теоретичні аспекти. Матвейчук Л. О. 2019. URL: http://visnykznu.org

31. Машлій Г., Галюк М. стан та перспективи розвитку фінансового ринку України. Наукові конференції. Наукові конференції. URL: http:// www.spilnota.net.ua

32. Нікітін Ю. О., Кульчицький О. І. Цифрова парадигма як основа визначень: цифровий бізнес, цифрове підприємство, цифрова трансформація. Маркетинг і цифрові технології. 2019. № 4. Том 3.

33. Онищенко Ю. І. Банківська діяльність в умовах розвитку цифрових технологій. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2018. № 8. С. 160-165.

34. Огляд банківського сектору. Періодичні видання національного банку України. URL: https://bank.gov.ua

35. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https:// minfin.com.ua

36. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https:// bank.gov.ua

37. Офіційний сайт НКЦПФР. URL: https://www.nssmc.gov.ua

38. Піжук О. І. Цифрова трансформація економіки України: обмеження та можливості: монографія / Ун-т ДФС України. Ірпінь, 2020. 504 с

39. Перестрахування в Україні під час війни. URL: https:// www.epravda.com.ua

40. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. No 2755-VI URL: http://zakon.rada.gov.ua

41. Проблеми та перспективи гармонізації цифрового ринку України з ринками ЄС та країн СхП. Аналітичний звіт. URL: https://cid.center/wp-content

42. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг: Законт України від 12.09.2019 № 79-IX. URL:https://zakon.rada.gov.

43. Про електронні довірчі послуги: Закон України 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII. UPL: https://zakon.rada.gov.ua

44. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України №851-IV від 22.05.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua

45. Про електронну комерцію: Закон України №675–VIII від 3 вересня 2015 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua

46. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 року № 1591-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua

47. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнногом стану: Постанова Національного банку України №18 від 24.02.2022.URL: https://zakon.rada.gov.ua

48. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL:https://zakon.rada.gov.ua

49. Проблеми та перспективи гармонізації цифрового ринку України з ринками ЄС та країн СхП. Аналітичний звіт. URL: https://cid.center/wp-content/

50. Розпорядження Кабміну «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей в суспільстві України та затвердження плану заходів щодо її реалізації». URL: https://thedigital.gov.ua

51. Савченко М. В., Ковальова О. І., Козачишина А. С. Детермінанти цифровізації сфери міжнародних валютно-фінансових відносин. Економіка і організація управління. 2020. № 3 (39). С. 155-166.

52. Січкаренко К. О. Цифрові платформи: підходи до класифікації та визначення ролі в економічному розвитку. Причорноморські економічні студії. 2018. No 35 (2). С. 28–32.

53. Семеног А. Ю., Цирулик С. В. Тенденції розвитку FinTech послуг на світовому та вітчизняному ринках фінансових послуг. Бізнес Інформ.2018. №

10. С. 327-334.

54. Соколова Г. Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2018. No 1(51). С. 92–96.

55. Сотченко Є. В. Діджиталізація міжнародних розрахунків в умовах кризових явищ світової економіки. Причорноморські економічні студії. 2020. № 59–1. С. 51–61.

56. Страхова галузь – надійний партнер українців, бізнесу та держави. URL: https://interfax.com.ua

57. Страхування під час війни. URL: https://www.epravda.com.ua

58. Татарин Н. Б., Бундз Н. Б., Кравчук А. С Фондовий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. Молодий вчений. 2021. № 3. С. 379–383

59. Тимчак М.В., Чепара І.П. Реформування страхової діяльності в Україні: концептуальні підходи та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія Економіка. 2023. № 1(61). С. 166-171.

60. Ткачук Г.О. Цифрові трансформації: взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства. Економіка харчової промисловості. Одеська національна академія харчових технологій. 2019. Випуск 4. Том 11. С. 42-50.

61. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" м. Київ 12 січня 2015 року № 5/2015. URL: http://zakon5.rada.gov.ua

62. Україна 2030Е − країна з розвинутою цифровою економікою. URL: https://strategy.uifuture.org

63. Фінансовий ринок: підруч.: у 2-х т. кер. авт. кол. і наук. ред. Ю. М.Коваленко. Ірпінь: УДФСУ, 2018. Т. 1. 442 с.

64. Хижинська О. А., Волкова В. В. Банківська система України: сучасний стан, проблемні аспекти та перспективи розвитку. URL: https:// jvestnik-donnu.edu.ua

65. Цивільний Кодекс України №435-IV від 16.01.2003. URL: https:// zakon.rada.gov.ua

66. Цифрова економіка: підручник. Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. К.: НАУ, 2022. 200 с.

67. Цифрова трансформація економіки: мікро- та макроаспекти: колективна монографія за заг. ред. Н.А. Мазур, д.е.н., проф.; Кам'янець-Подільськ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 440 с.

68. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М. Особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в умовах воєнного стану.Інфраструктура ринку. 2023. Вип. 71. С. 251-258.

69. Breque, M., De Nul, L., & Petridis, A. (2021). Industry 5.0: Towards a Sustainable, Human Centric and Resilient European Industry. Luxembourg, LU: European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. Digital Transformation By Mark Baker, 2014, ISBN 978-1500448486.

70. Knowledge exchange partnership leads to digital transformation at Hydro-X Water Treatment, Ltd. Global Business and Organizational Excellence. 2018; 37:6-13.

71. Mashlii H., Halyuk M. Status and prospects of the development of the financial market of Ukraine. Scientific conferences. Scientific conferences. URL: http://www.spilnota.net.ua

Додаток А

Структура сектору інформаційно-комунікаційних технологій

<table>
<tr><td colspan="5">Інформаційно-комунікаційний ринок</td></tr>
<tr><td colspan="3">Галузь інформаційних технологій
Інтелектуальні та посередницькі електронні послуги</td><td colspan="2" rowspan="2">Галузь телекомунікацій
Сфера послуг, опосередковано пов’язаних з телекомунікаціями</td></tr>
<tr><td colspan="2">Базові сектори ІКТ</td><td>Інтелектуальні ІКТ</td></tr>
<tr><td>Сфера апаратно</td><td>Сфера програмного</td><td>Сфера ІТ-послуг</td><td>Сфера телекомунікаційного обладнання</td><td>Сфера телекомунікаційних послуг</td></tr>
<tr><td>Промислове</td><td>Корпоративні ПЗ</td><td>Аутсорсинг</td><td rowspan="3">Послуги провідникового зв’язку (провідниковий голосовий зв’язок та провідникова передача</td><td rowspan="3">Послуги безпровідникового зв’язку (безпровідниковий голосовий зв’язок та безпровідникова передача</td></tr>
<tr><td>Серверне обладнання</td><td>ПЗ інформаційної</td><td>ІТ-консультування</td></tr>
<tr><td>Обладнання користувача</td><td>ПЗ з відкритим вихідним кодом</td><td>Обробка та зберігання електронної</td></tr>
</table>

Додаток Б

Законодавчі акти, не пов’язані безпосередньо з електронними ресурсами

Законодавчий акт	Зміст
1	2
Цивільний кодекс України	Містить положення щодо можливості: відображення інформації в електронному вигляді – стаття 200; вчинення правочину в електронній формі (стаття 205), яка є однією з модифікацій письмової форми – стаття 207; відображення твору у загальнодоступних електронних системах інформації – стаття 442; можливість розрахунків в електронній формі – стаття 1087
Господарський кодекс України	Закріплює положення щодо обов’язковості оприлюднення державними й комунальними підприємствами, господарськими товариствами, що контролюються державою або органом місцевого самоврядування, інформації про свою діяльність шляхом розміщення її на вебсторінці/веб-сайті або на офіційному веб-сайті суб’єкта управління об’єктами державної/комунальної власності, що здійснює функції з управління підприємством, – статті 73, 75, 77, 78, 79, 90
Податковий кодекс	Передбачається: використання електронних ресурсів у сфері оподаткування (Єдиного реєстру податкових накладних та Єдиного реєстру акцизних накладних, які ведуться в електронному вигляді центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізації державної податкової й митної політики; надання послуг цифрового електронного підпису – стаття14; організація впровадження електронних сервісів для суб’єктів господарювання як однієї з функцій контролюючих органів (стаття19-1); контроль дотримання суб’єктами господарювання встановлених законодавством вимог щодо забезпечення можливості розрахунків за товари (послуги) з використанням електронних платіжних засобів – стаття 20 та ін.

Закон “Про дозвільну систему у сфері	Закріплює: обов’язок органів виконавчої влади щодо створення й забезпечення функціонування в мережі Інтернет веб-сторінок, які містять

господарської діяльності”	інформацію, необхідну для провадження господарської діяльності суб’єктами господарювання (стаття 8); можливість подання за допомогою засобів телекомунікацій в електронній формі заяв про одержання (переоформлення, одержання дубліката, анулювання) документів дозвільного характеру, а також повідомлення дозвільних органів про відмову у видачі таких документів (стаття 4-1).
Закон “Про Кабінет Міністрів України”	Передбачається оприлюднення на офіційному веб-сайті КМУ проектів актів Уряду та прийнятих згідно встановленого порядку постанов Кабінету Міністрів України (статті 50, 52).
Закон “Про захист персональних даних	Законом у новій редакції (від 20 березня 2020 року) відображається реформа, що відбулася в Європейському Союзі, а також закони про об’єкти критичної інфраструктури та про електронні комунікації, які були внесені до переліку пріоритетних для першочергового розгляду й ухвалення.
Закон “Про електронну комерцію	Регулює правові відносини у сфері електронної комерції в роцесі вчинення електронних правочинів
Закон “Про держреєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців й громадських формувань”	Містить визначення низки понять (персонального кабінету підприємця, порталу електронних сервісів, коду доступу до результатів надання адмінпослуг у сфері держреєстрації) (стаття 1).

Закон “Про електронні документи й електронний документообіг	Дія закону поширюється на відносини, що виникають в ході створення, відправлення, передачі, одержання, зберігання, оброблення, використання й знищення електронних документів
Закон “Про електронний цифровий підпис”	Визначає правовий статус ЕЦП та регулює відносини, які виникають під час його використання.
Закон “Про	Визначає:

електронні довірчі послуги”	правові й організаційні засади надання електронних довірчих послуг, у тому рахунку транскордонних; права й обов’язки суб’єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг; порядок здійснення держнагляду (контролю) з дотримання вимог законодавства у галузі електронних довірчих послуг; правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації. Метою закону є врегулювання відносин у галузі надання електронних довірчих послуг й електронної ідентифікації.

Підзаконні акти, в тому рахунку про електронні гроші, електронне урядування	Державне агентство з питань електронного урядування України, (електронний уряд) – єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів держвлади та органів місцевого самоврядування між собою, з громадянами й суб'єктами господарювання та уповноважений з цих питань орган. Серед його головних завдань: реалізація держполітики у галузі інформатизації, електронного урядування, створення й використання національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інформаційного суспільства (п.3 статті 27), в тому рахунку узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції; розробка пропозицій щодо удосконалення законодавства; здійснення державної реєстрації електронних інформаційних ресурсів держорганів, органів місцевого самоврядування й інших юридичних осіб публічного права, доступ до яких здійснюється через телекомунікаційні мережі загального користування, та видає відповідні свідоцтва; забезпечення (в межах своїх повноважень) належного функціонування Єдиного веб-порталу КМУ з можливістю інтеграції інформаційних ресурсів центральних й місцевих органів виконавчої влади, що розміщуються в Інтернеті; координація діяльності органів виконавчої влади, пов'язаної з створенням й інтеграцією електронних інформаційних систем та ресурсів в Єдиний веб-портал органів виконавчої влади й наданням інформаційних або інших послуг через електронну інформаційну систему "Електронний Уряд" тощо.